

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
INFORMATIKOS IR STATISTIKOS KATEDRA

ŽANA KLUSOVSKIENĖ

FINANSINIAI E. ATSISKAITYMAI
VERSLO ĮMONIŲ FINANSINĖJE VEIKLOJE
Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
prof. dr. Dalė Dzemydienė

Vilnius, 2008

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
INFORMATIKOS IR STATISTIKOS KATEDRA

FINANSINIAI E. ATSISKAITYMAI
VERSLO ĮMONIŲ FINANSINĖJE VEIKLOJE

Magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62403S124

Vadovė
prof. dr. Dalė Dzemydienė
2008 12

Recenzentas

Atliko
EVVmn7-03 gr. stud.
Ž. Klusovskienė
2008 12 05

Vilnius, 2008

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY
FAKULTY OF ECONOMICS AND FINANCE MANAGEMENT
DEPARTMENT OF INFORMATICS AND STATISTICS

ŽANA KLUSOVSKIENĖ

FINANCIAL E-PAYMENTS IN FINANCIAL
ACTIVITIES OF BUSINESS ENTERPRISES

Final master thesis

Scientific adviser
prof. dr. Dalė Dzemydienė

Vilnius, 2008

TURINYS

Paveikslėlių sąrašas	5
Sutrumpinimų sąrašas	7
ĮVADAS	8
1. FINANSINIAI ELEKTRONINIAI ATSISKAITYMAI.....	11
1.1 Finansinių e. atsiskaitymų samprata ir pagrindinis reglamentavimas	11
1.2 Finansinių e. atsiskaitymų priemonės.....	13
1.3 Pagrindinės e. atsiskaitymų sistemos.....	18
1.4 E. atsiskaitymų integravimas į verslo įmonių finansinę infrastruktūrą: svarstomos problemos ir jų sprendimo galimybės	24
2. FINANSINIŲ E. ATSISKAITYMŲ BŪDAI IR STRUKTŪROS KŪRIMO REIKALAVIMAI.....	27
2.1 Bendros mokėjimo erdvės paskirtis ir funkcijos	27
2.2 Bendros mokėjimo priemonės galimybės ES.....	29
2.3 Bendros mokėjimo priemonės galimybės Lietuvoje ir Latvijoje	31
2.4 E. sąskaitų pateikimo būdai ir galimybės	33
3. EKSPERIMENTINIS TYRIMAS, ĮVERTINANT FINANSINIŲ E. ATSISKAITYMŲ POREIKĮ IR INTEGRAVIMĄ VERSLO ĮMONIŲ FINANSINĖJE VEIKLOJE.....	36
3.1 Anketinės apklausos turinio analizė ir respondentų imties tūrio nustatymas.....	36
3.2 Anketinės apklausos duomenų analizė	37
3.3 Finansinių e. atsiskaitymų dinamika verslo įmonių finansinėje veikloje.....	42
3.3.1 Finansinių e. atsiskaitymų paslaugų perspektyvų verslo įmonėse dinamika.....	43
3.3.2 E. atsiskaitymų priemonių integravimo į verslo įmonių finansinę veiklą analizė.....	45
3.3.3 E. atsiskaitymų dinamika verslo įmonių finansinėje veikloje: RST pavyzdžiu	46
IŠVADOS.....	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS	57
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	61
SANTRUMPOS LIETUVIŲ KALBA	63
SANTRUMPOS ANGLŲ KALBA.....	64
PRIEDAI	65

Paveikslėlių sąrašas

- 1 pav. Magistro darbo struktūra.*
- 2 pav. Atsiskaitymo e. pinigais Lietuvoje ir Latvijoje palyginimas.*
- 3 pav. Atsiskaitančių tiesioginio debeto būdu pasiskirstymas pagal regionus (RST verslo klientų pavyzdžiu).*
- 4 pav. Atsiskaitymo e. čekiais schema.*
- 5 pav. Mokėjimo negrynaisiais pinigais statistiniai duomenys (Lietuvos bankas, 2007).*
- 6 pav. E. atsiskaitymų per e. bankininkystę schema (ECB, 2002).*
- 7 pav. Siūlomų komercinių bankų BankLink sistemos.*
- 8 pav. Registracija prie SEB banko e. bankininkystės per BankLink sistemą.*
- 10 pav. Atsiskaitymo per BankLink sistemą patvirtinimas.*
- 11 pav. PayPal naudotojo žingsniai (šalt. [http: www.paypal.com](http://www.paypal.com) // 2008 -10-10).*
- 12 pav. E-gold naudojamųjų brangiųjų metalų statistiniai duomenys (šalt. www.egold.com/statistics).*
- 13 pav. Naudotojo prisijungimo prie E-gold sistemos puslapis.*
- 14 pav. Moneybookers atsiskaitymo sistemos internetinis puslapis.*
- 15 pav. WebMoney 2001 -2007 m. statistiniai duomenys.*
- 16 pav. Atsiskaitymų per SEPA schema.*
- 17 pav. SEPA projekto įgyvendinimo etapai.*
- 18 pav. SEPA Latvijos organizacinė struktūra.*
- 19 pav. Apklausoos respondentų grupavimas.*
- 20 pav. Apklausoos rezultatai.*
- 21 pav. Respondentų atsiskaitymo būdo už prekes ir komunalines paslaugas analizė.*
- 22 pav. Respondentų naudojamų atsiskaitymų priemonių analizė.*
- 23 pav. Problemų, su kuriomis susiduria respondentai atliekant vietinius pavedimus, analizė.*
- 24 pav. Respondentų tarptautinių atsiskaitymų būdo analizė.*
- 25 pav. Tarptautinių atsiskaitymų pasitaikančios problemos.*
- 26 pav. Tarptautinių atsiskaitymų, atliekamų per SEPA, pasitaikančios problemos.*
- 27 pav. SEPA privalumai prieš įprastus pavedimus.*
- 28 pav. Baltijos šalių įmonių vidaus procesų perkėlimo į e. erdvę palyginimas su ES šalimis.*
- 29 pav. Baltijos šalių įmonių išorės procesų perkėlimo į e. erdvę palyginimas su ES šalimis.*
- 30 pav. Interneto paslaugų statistinių duomenų palyginimas Baltijos šalyse ir ES*
- 31 pav. Prekių ir paslaugų pardavimo internete palyginimas ES ir Baltijos šalyse*
- 32 pav. Įmonių naudojimasis kompiuteriu ir internetu statistiniai duomenys (šalt. Lietuvos statistikos*

departamentas).

33 pav. Interneto galimybių panaudojimų įmonėse palyginimas.

34 pav. E. bankininkystės Baltijos šalių naudojimo palyginimas su ES šalimis.

35 pav. Lietuvos bankų e. bankininkystės naudotojų skaičius 2007 - 2008 m.

36 pav. Latvijos komercinių bankų atliktų „nepopieriniu“ būdu transakcijų statistiniai duomenis (šalt. Latvijos komercinių bankų asociacijos duomenys).

37 pav. Lietuvos bankų PC Banking naudotojų skaičius 2007 - 2008 m.

38 pav. RST klientų, deklaruojančių elektros apskaitos prietaisų rodmenis per savitarnos svetainę „Mano elektra“ statistiniai duomenys.

39 pav. „Chaotiško“ debeto dokumentų padengimų pavyzdys.

40 pav. Sąskaitos už elektrą apmokėjimas per AB SEB banko Banklink sistemą.

41 pav. Savitarnos svetainėje „Mano elektra“ sąskaitų duomenų pateikimas ir apmokėjimas.

42 pav. RST klientų, atsiskaitančių per BankLink sistemą, statistiniai duomenys.

43 pav. Atsiskaitančių per Banklink sistemą pasiskirstymas pagal įmonių statusą.

Sutrumpinimų sąrašas

Bilingas – informacinė sistema „Elektros energijos pardavimai“;

BPT – bendra techninė platforma;

CB – centriniai bankai;

d.d. – darbo dienos;

ECB – Europos centrinis bankas;

EK – Europos Komisija;

EPC – Europos mokėjimo taryba (angl. Europe Payment Comitete);

ES – Europos Sąjunga;

el. paštas – elektroninis paštas;

e. atsiskaitymai – elektroniniai atsiskaitymai;

e. čekis – elektroninis čekis;

e. būdas – elektroninis būdas;

e. erdvė – elektroninė erdvė;

e. komercija – elektroninė komercija;

e. mokėjimai – elektroniniai mokėjimai;

e. parašas – elektroninis parašas;

e. pinigai – elektroniniai pinigai;

e. sąskaita – elektroninė sąskaita;

e. valdžia – elektroninė valdžia;

e. verslas – elektroninis verslas;

LR – Lietuvos Respublika;

LCB – Lietuvos centrinis bankas;

„*Mano elektra*“ – savitarnos svetainė „*Mano elektra*“;

RUR – Rusijos rubliai;

RST – akcinė bendrovė Rytų skirstomieji tinklai;

SEPA – bendra (vieninga) mokėjimo priemonė;

USD – JAV doleriai;

WM – WebMoney.

IVADAS

Dešimtojo dešimtmečio pradžioje pasaulio ekonomiką ir kasdieninį gyvenimą pradėjo keisti du reikšmingi procesai, susiję vienas su kitu: globalizuotos ekonomikos kūrimasis, nes pasaulio šalys tapo vis labiau ekonomiškai priklausomos viena nuo kitos, ir technologinė revoliucija – interneto ir naujų informacinių ryšių technologijų atsiradimas.

2000 m. Europos Vadovų Taryba susitikusi Lisabonoje pasirašė Lisabonos strategiją, kurioje iškėlė ES naują ir ambicingą uždavinį – iki 2010 m. tapti „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių ekonomika pasaulyje, sugebančia užtikrinti tvarią plėtrą, daugiau ir geresnių darbo vietų bei didesnę socialinę sanglaudą“.

Ekonomika ir finansai yra glaudžiai susijusios mokslo sritys. Todėl globalizuojant Europos ekonomiką, reikia integruoti į verslo procesus interneto ir informacinių ryšių technologijų galimybes, kurios sukurs pagrindą formuoti konkurencingą ir veiksmingą Europos skaitmeninę ekonomiką.

Finansinių infrastruktūrų rinka laikoma pilnai integruota, kai visi dalyviai naudojami vienodomis taisyklėmis, sąlygomis, teisėmis ir įsipareigojimais. Mokėjimo priemonės turi atitikti nemažus finansų ir kredito įstaigų bei klientų – juridinių ir fizinių asmenų reikalavimus, kad nesukeltų rizikos, nesuderinamumo, nepatogumo arba „tarpsieninių“ problemų.

Verslo įmonės, atliekant atsiskaitymus elektroniniu būdu, susiduria su įvairiomis e. atsiskaitymų problemomis: „tarpsieninėmis“ problemomis dėl valiutos, aukšto paslaugos mokesčio, ilgai trunkančios operacijos vykdymo, finansinių infrastruktūrų nesuderinamumo, informacinių technologijų architektūros ir kitomis problemomis.

Magistro darbas aktualus, nes jame pateikiamos vieningos finansinių elektroninių atsiskaitymų sistemos galimybės ir jų įgyvendinimas Lietuvoje (ES), kurios yra labai svarbios skaitmeninės ekonomikos prasiskverbimui į Lietuvos ekonomiką. Europos Sąjunga nagrinėdama problemas, susijusias su e. atsiskaitymais, siūlo nemažai sprendimų kaip išvengti ir išspręsti šias problemas. 2007 m. gruodžio 13 d. ES valstybių ir vyriausybių vadovai pasirašė Lisabonos sutartį, kurioje pateikti Europos bendrijos steigimo sutarties pakeitimai. Ši sutartis apima ir numato aukštos kokybės, saugos ir prieinamumo lygio, lygių galimybių ir visuotinio prieinamumo priemonių įgyvendinimą. Viena iš šių priemonių yra vieningos mokėjimo sistemos (SEPA) sukūrimo įgyvendinimas. Šios sistemos tikslas suteikti visoms ES šalims vienodas ir lygias teises atliekant atsiskaitymus elektroniniu būdu, skatinti rinkos konkurenciją.

SEPA siūlomos standartizuotos mokėjimo priemonės ilgainiui pavers euro zoną integruota rinka, kurioje savo paslaugas galės siūlyti visi veikiantys bankai. Didesnis paslaugų teikėjų pasirinkimas, o kartu ir didesnė konkurencija užtikrins aukštą paslaugų kokybę ir optimalius įkainius. SEPA mokėjimo

priemonės bus prieinamos visose prie šios iniciatyvos prisijungusiose šalyse, todėl klientams reikės tik vienos banko sąskaitos. Vienodi reikalavimai, aiškūs paslaugų įkainiai, griežti pinigų pervedimo terminai užtikrins skaidrų ir nesudėtingą atsiskaitymo vykdymą.

Finansinis elektroninis atsiskaitymas, kaip vienas iš efektyviausių elektroninio verslo sričių, jau yra nagrinėjamas, tačiau išsamesnės diskusijos atsirado tik pastaraisiais dešimtmečiais. Pastebėtina, kad užsienio mokslininkai ir Europos centrinis bankas paskutiniaisiais metais ypač nagrinėja ir analizuoja finansinius atsiskaitymus, atliekamus elektroniniu būdu. Tuo tarpu Lietuvos mokslininkai linkę nagrinėti elektroninį atsiskaitymą kaip elektroninio verslo sudėtinę dalį ir skiria šiai daliai nepakankamai dėmesio.

Kitas aspektas, dėl ko nagrinėjama pasirinkta tema, yra tas, kad Lietuvoje tik neseniai atsirado galimybė atsiskaityti už prekes ar paslaugas elektroniniu būdu. Todėl yra labai svarbu išnagrinėti bei išanalizuoti su kokiomis problemomis tenka susidurti, atsiskaitant elektroninių mokėjimo priemonių pagalba.

Magistro temos analizė naudinga finansinių elektroninių atsiskaitymų mokslo šakos plėtrai. Praktinė šio darbo nauda pasireiškia tuo, kad darbe pateikiamos vieningos mokėjimo sistemos galimybės Lietuvoje ir ES šalyse.

Tyrimo objektas – finansinių e. atsiskaitymų būdai verslo įmonių finansinėje veikloje.

Magistro darbo tikslas – išanalizuoti verslo įmonių elektroninius finansinius atsiskaitymus bei pateikti rekomendacijas dėl vieningos finansinių e. atsiskaitymų sistemos ES šalyse.

Uždaviniai:

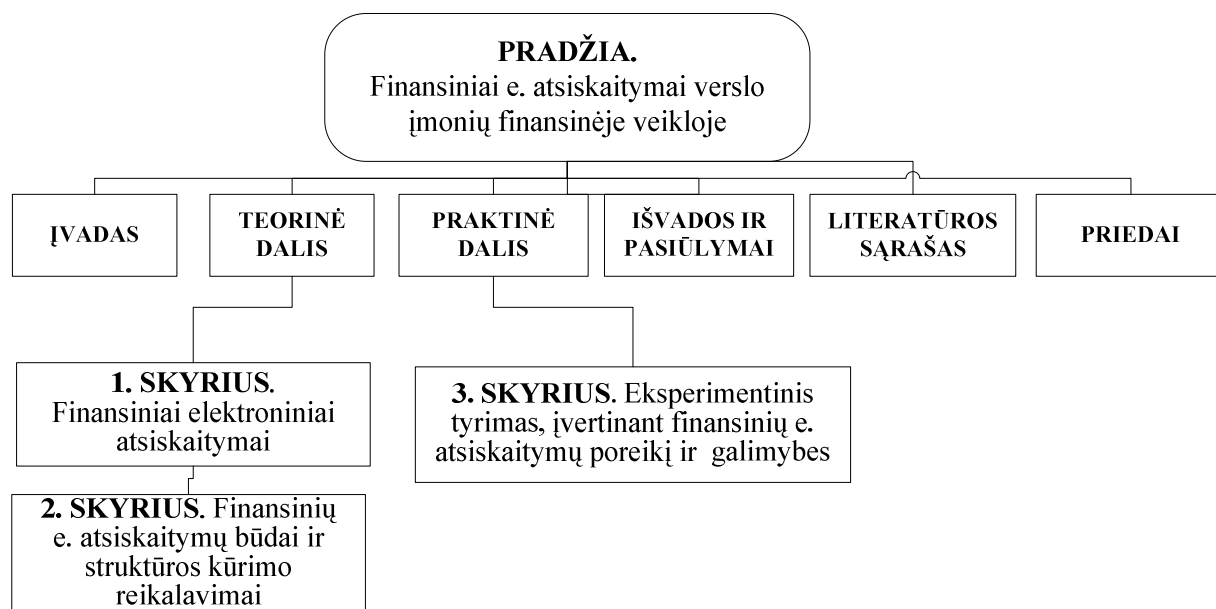
1. Išnagrinėti finansinių e. atsiskaitymų poreikius, galimybes ir jų taikymo būdus verslo įmonių finansinėje veikloje.
2. Išanalizuoti ES ir Lietuvos pateikiamus reikalavimus bei galimybes vieningai mokėjimo erdvės prijungimui.
3. Eksperimentiškai įvertinti e. atsiskaitymų poreikį verslo įmonių finansinėje veikloje.
4. Pasiūlyti priemones kaip efektyviau pritaikyti finansinių e. atsiskaitymų galimybes verslo įmonių finansinėje veikloje.

Taikyti tyrimo metodai:

1. Literatūros ir mokslinių straipsnių apžvalga bei teoriniai analitiniai metodai.
2. Eksperimentiniu tyrimu pagrįsta statistinė apklausos duomenų analizė.
3. Statistinių duomenų, susijusių su finansiniais e. atsiskaitymais, analizė.

Magistro darbo struktūra. Magistrinis darbas susideda iš įvado, teorinės dalės, analitinės

dalis, naudotos literatūros sąrašo (žr. 1 pav.). Teorinę dalį sudaro du skyriai: pirmame skyriuje aptariamas finansinių e. atsiskaitymų pagrindinis reglamentavimas bei samprata ir priemonės; antrame – vieningos mokėjimo erdvės samprata ir jos galimybės ES bei Baltijos šalyse. Analitinėje dalyje pateikta anketinės apklausos analizė bei statistinių duomenų analizė. Magistrinio darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos bei naudotos literatūros sąrašas.

1 pav. Magistro darbo struktūra.

1. FINANSINIAI ELEKTRONINIAI ATSISKAITYMAI

Įmonės ryšys su besikeičiančia aplinka, palaikomas elektroninėmis priemonėmis ir įvairiais būdais, užtikrina veiklos konkurencingumą. Elektroninių technologijų pagalba lengviau integruojamasi į Europos Sąjungos bendrąją rinką. Elektroninio verslo principų taikymas priklauso ir nuo įmonių (tiekėjo, pardavėjo, pirkėjo) pasirengimo naudoti modernias prekybos ir atsiskaitymo priemones.

1.1. Finansinių elektroninių atsiskaitymų samprata ir pagrindinis reglamentavimas

Elektroniniu atsiskaitymu vadinamas atsilyginimas (mokėjimas) už prekes, paslaugas arba atliktus darbus, atliekamas elektroninėmis priemonėmis (Šatas, 2006).

Elektroninis atsiskaitymas už prekes ir paslaugas bei gaunamą informaciją, taip pat pačių atsiskaitymų priemonių naudojimas turi būti saugūs, patikimi, operatyvūs, aiškūs ir suprantami. Elektroniniai atsiskaitymai yra sudedamoji elektroninio verslo dalis. Elektroniniai atsiskaitymai – tai finansinės operacijos, kurioms nereikia naudoti jokių popierinių dokumentų (Evodas, 2002).

Nors finansiniai elektroniniai atsiskaitymai egzistavo kelis dešimtmečius, jų naudojimo verslo įmonėse augimas prasidėjo tik 1990 metų pabaigoje, kai finansinių paslaugų platformos pradėjo efektyviai naudoti naujas technologines priemones. Elektroninio verslo technologijos sparčiai plečia finansinius atsiskaitymus e. erdvėje (Malhorta, 2006).

Dažniausiai teorijoje elektroniniai atsiskaitymai bendriausia prasme apibrėžiami kaip atsiskaitymai, kurie inicijuojami ir apdorojami elektroniniu būdu, naudojant modernias informacinių technologijų priemones. Tačiau „elektroninio atsiskaitymo“ sąvoka yra daugiau teorinė. Tuo tarpu Europos Sąjungoje teisės aktuose naudojama ne „elektroninio atsiskaitymo“ sąvoka, bet „elektroninio mokėjimo“ terminas (Butkevičius, 2003).

2001 m. gruodžio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente¹ Nr. 2560/2001 dėl tarptautinių mokėjimų eurai, elektroninio mokėjimo sąvoka apibrėžiama kaip „tarptautinis lėšų pervedimas, inicijuotas kitos nei tokį pervedimą įvykdančios institucijos išleista elektronine mokėjimo priemone.

Elektroniniai mokėjimai – tai elektroniniu būdu sudaromi ir vykdomi mokėjimai. (ECB, Metų ataskaita, 2004).

¹. Europos Parlamentas ir taryba - Europos Parlamentą (EP) renka Europos Sąjungos piliečiai, kad jis atstovautų jų interesams. Taryba yra svarbiausia ES sprendimų priėmimo institucija. Kaip ir Europos Parlamentas, Taryba buvo įsteigta pagal steigimo sutartis praėjusio amžiaus šeštajame dešimtmetyje. Ji atstovauja valstybės narėms, o jos posėdžiuose dalyvauja po vieną kiekvienos ES valstybės narės vyriausybės ministrą.

Elektroninis atsiskaitymas iš esmės sutampa su įprastiniu, tačiau jis operatyviau vykdomas būtent elektroninėmis priemonėmis. E. atsiskaitymų priemonė turi atitikti nemažus finansų ir kreditų įstaigų bei klientų reikalavimus, kad nesukeltų rizikos dalyvaujančioms šalims. Pagal LR Mokėjimų įstatymą:

- **elektroninės mokėjimo priemonės** – nuotolinės prieigos mokėjimo priemonės ir elektroniniai pinigai;

- **elektroninės mokėjimo priemonės naudotojas** – kredito įstaigos klientas, kuriam kredito įstaiga suteikia elektroninę mokėjimo priemonę;

- **elektroniniai pinigai** – piniginė vertė, kaip naudotojo reikalavimo kredito įstaigai išraiška, saugoma kredito įstaigos išleistoje priemonėje (kortelės, kompiuterio ar kitos įrangos atmintyje). Panaudojus tapatybės patvirtinimo priemonę, jie gali būti panaudoti mokėjimams bet kuriam gavėjui, galinčiam priimti tokius mokėjimus, ir (ar) naudotojui gryniesiems pinigams gauti.

E. atsiskaitymas primena tradicinį atsiskaitymą, kuris vykdomas informacinių sistemų pagalba. Nemažai principų ir teisinių normų tinka ir atsiskaitymams elektroninėje erdvėje. Todėl pagrindinis ir pradinis teisės aktas, reglamentuojantis tradicinius atsiskaitymus ir atsiskaitymus elektroninėje erdvėje buvo Europos Bendrijos steigimo sutartis², kuri įtvirtina laisvą mokėjimų judėjimą.

Atsiskaitymai yra viena pagrindinių banke atliekamų operacijų. Atsiradus internetiniam ryšiui bei informacinėms technologijoms, atsirado ir elektroninė komercija. E. atsiskaitymai yra e. komercijos neatsiejama dalis.

Tokiu būdu, reglamentuojant e. komerciją, buvo privaloma reglamentuoti e. atsiskaitymus. Todėl Europos Komisija priėmė labai svarbias rekomendacijas, kurios tapo e. atsiskaitymų teisinio reglamentavimo pagrindais. 1987 m. gruodžio 8 d. Europos Komisijos rekomendacija 87/598EEB dėl Europos elgesio kodekso dėl elektroninių atsiskaitymų ir 1988 m. lapkričio 17 d. rekomendacija 88/590EEB dėl mokėjimo sistemų, kuri labiau buvo akcentuota į santykius tarp kortelės turėtojo ir kortelės išleidėjo. Šios rekomendacijos buvo išleistos, tačiau praktikoje mažai naudojamos, kadangi jos skirtos atsiskaitymams, atliekamiems mokėjimo kortelėmis. Jos tėra tik rekomendacijos, kurios ne privalomo, o rekomendacinio pobūdžio, bandant apsaugoti vartotojų teises.

E. atsiskaitymų reglamentavimą apima ir Europos parlamento ir Tarybos 1997 m. sausio 27 d. direktyva 97/5/EB dėl tarptautinių kredito pavedimų. Kiek vėliau apie e. atsiskaitymus normas paminėjo Europos parlamento ir Tarybos 1998 m. gegužės 19 d. direktyva 98/26/EB dėl atsiskaitymų baigtinumo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose.

². Europos Bendrijos steigimo sutartis. Bendrija, įkurdamą bendrąją rinką bei ekonominę ir pinigų sąjungą ir įgyvendindama 3 bei 4 straipsniuose nurodytas bendros politikos arba veiklos kryptis, kelia sau uždavinį visoje Bendrijoje skatinti sklandžią, suderintą ir tolydžią ekonominės veiklos plėtotę, siekti aukšto lygio užimtumo ir socialinės apsaugos, vyrų ir moterų lygybės, tvaraus ir neinflacinio augimo, didelio konkurencingumo ir ekonominės veiklos rezultatų konvergencijos, aukšto lygio aplinkos apsaugos ir jos kokybės gerinimo, gyvenimo lygio ir gyvenimo kokybės gerėjimo bei valstybių narių ekonominės ir socialinės sanglaudos bei solidarumo.

Tačiau pats svarbiausias dokumentas, reglamentuojantis e. atsiskaitymus Europoje, yra 2001 m. gruodžio 19 d. reglamentas nr. 2560/2001 dėl tarptautinių mokėjimų eurais. Šis reglamentas numato, kad už pinigų išgryninimą būtų imami minimalūs arba neimami komisiniai mokesčiai. Tokiu atveju, šis reglamentas skatina naudotis e. atsiskaitymais, nepriklausomai kokioje Europos šalyje būtų atliekamos operacijos.

Tačiau šiuo metu e. atsiskaitymai veikia šių teisės aktų pagrindu: 1997 m. liepos 30 d. Europos Komisijos Rekomendacija 97/489/EB dėl atsiskaitymo už sandorius elektroninėmis priemonėmis ir ypač dėl santykių tarp jas išleidusio ir turinčio asmens, 2000 m. rugsėjo 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/46/EB dėl elektroninių pinigų institucijų steigimo, veiklos ir jos priežiūros, 2000 m. Rugsėjo 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/2/EB, kuri papildo direktyvą 2000/12/EB dėl kredito institucijų steigimo ir veiklos vykdymo.

Lietuvoje e. atsiskaitymus reglamentuoja Lietuvos Respublikos Mokėjimų įstatymas, kuris sudaromas atsižvelgiant į Europos Sąjungos išleistų direktyvų ir reikalavimų nuostatas. Todėl minėtas įstatymas gana dažnai papildomas bei keičiamas.

1.2. Finansinių elektroninių atsiskaitymų priemonės

Finansinių atsiskaitymų elektroninės priemonės – tai priemonės, suteikiančios galimybę naudotojams pasiekti lėšas, laikomas sąskaitoje kredito įstaigoje, ir elektroniniu būdu pateikti nurodymus dėl mokėjimo operacijos įvykdymą (Šatas, 2006).

Elektroninis atsiskaitymas iš esmės yra trišalė procedūra. Atsiskaitant šiuo būdu dalyvauja du subjektai: kredito įstaiga, suteikianti elektronines mokėjimo priemones, ir jos klientas – tų priemonių naudotojas. Trečiojo dalyvio – lėšų gavėjo – vaidmuo šiuo atveju nėra svarbus (Šatas, 2006).

Finansinių elektroninių atsiskaitymų priemonės turi būti saugios ir patikimos. Atsiskaitymo priemonės naudotojas turi turėti skaitmeninį parašą arba jam priskirtą asmens tapatybės kodą (PIN kodą) arba abi identifikavimo priemones kartu paėmus (Vaškelaitis, 2001).

Šiuo metu naudojamos finansinės elektroninės sistemos yra pritaikytos prie interneto ir vartotojo esamų informacinių technologijų (ECB, 2002).

Finansiniai elektroniniai atsiskaitymai ir balanso tikrinimas kelis dešimtmečius buvo prieinamas tik stambioms korporacijoms, o tik neseniai šios sistemos tapo prieinamos ir mažesnėms korporacijoms. 1990-ųjų metų pabaigoje internetas jau buvo prieinamas daugeliui JAV klientų, todėl komercinėms įmonėms bei jų klientams buvo labai svarbu automatizuoti finansinius atsiskaitymus. Tokiu būdu buvo pradėtas finansinių atsiskaitymų integravimas į e. erdvę. Tuo pačiu metu augant elektroniniam verslui, finansiniai elektroniniai atsiskaitymai plėtėsi (Malhorta, 2006).

Elektroninių mokėjimų plėtra ir integravimas į finansinius atsiskaitymus labai priklauso nuo visos e. mokėjimo priemonių sistemos: prieigos, identifikavimo, autorizavimo, patikimumo, jomis perteikiamos informacijos slaptumo, autentiškumo ir efektyvumo užtikrinimo. Finansinių operacijų saugumui užtikrinti naudojamos įvairios šifravimo, informacijos filtravimo ir kitokios apsaugos priemonės (Šatas, 2006).

Daugelis bankų e. bankininkystę apsaugo įvairiomis sertifikavimo priemonėmis. Pavyzdžiui, AB SEB bankas naudoja VerySign sertifikatą: adreso pradžia turi būti „https“, o ne „http“, apatiniaame dešiniajame kampe arba adreso lauko dešinėje esanti spynos piktograma reiškia, kad jungtis saugu.

1997 m. liepos 30 d. Europos Komisijos rekomendacijoje Nr. 97/489/EB dėl atsiskaitymo už sandorius elektroninėmis mokėjimo priemonėmis ir ypač dėl santykių tarp jas išdavusio ir turinčio asmens, elektroninė mokėjimo priemonė apibrėžiama kaip „priemonė, suteikiančią jos turėtoji galimybę atsiskaityti už tuos sandorius, kuriems taikomos rekomendacijos nuostatos“. Elektroninės priemonės apima „nuotolinės prieigos priemones“ ir elektroninius pinigus. Nuotolinės prieigos priemonės pagal minėtą direktyvą yra „priemonė, sudaranti galimybes jos turėtoji naudotis tam tikroje įstaigoje jo (jos) turimoje sąskaitoje laikomomis lėšomis, kuria gali būti atliekamas mokėjimas lėšų gavėjui, ir kuria norint naudotis paprastai reikalaujama asmens tapatybės nustatymo kodo arba kito panašaus tapatybės įrodymo“.

Verta taip pat paminėti, kad prie e. atsiskaitymų priskiriami ir e. pinigai, kurie taip pat reglamentuojami įvairiais teisės aktais.

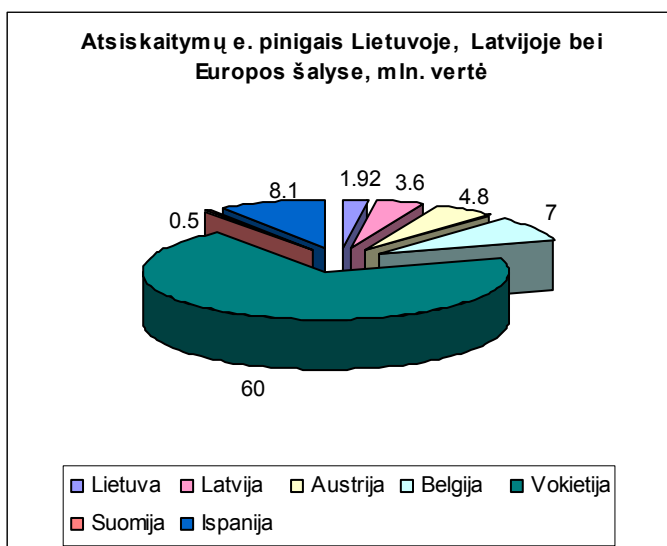
Elektroniniai pinigai – elektroninėse laikmenose saugoma pinigų vertė, kurią galima panaudoti mokėjimams. Saugoma pinigų vertės suma atitinkamai padidėja ar sumažėja, kai tik ši mokėjimo priemonė panaudojama atsiskaitant. Atsiskaitant elektroniniais pinigais, banko sąskaita nebūtina. Tai esminis skirtumas tarp elektroninių pinigų ir prieigos priemonių, kai pinigai pervedami iš vienos sąskaitos į kitą. Norėdamas naudoti elektroninius pinigus atsiskaitymams, vartotojas privalo iš anksto sumokėti už elektroninėje laikmenoje saugomą vertę.

Elektroninių pinigų tikslų apibrėžimą pateikia 2000 m. rugsėjo 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/46/EB dėl elektroninių pinigų įstaigų steigimosi, veiklos ir riziką ribojančios priežiūros. Šioje direktyvoje „e. pinigai – tai pinigų vertė, išreikšta kaip pretenzija emitentui: kuri yra saugoma elektroninėse laikmenose; kuri išleidžiama gavus lėšas, kurių suma yra ne mažesnės vertės už išleistą pinigų vertę; kurią įmonės, kurios nėra emitentės, priima kaip mokėjimo priemonę.“

Elektroniniai pinigai – tai priemonės, naudojamos atsiskaityti su įmonėmis, kurios nėra emitentės, ir tokiu būdu netiesiogiai atskiria universalius elektroninius pinigus nuo riboto tikslo elektroninių mokėjimo priemonių (LCB informacija).

Kredito įstaigos, suteikiančios naudotojui elektroninius pinigus, privalo nustatyti didžiausią

leistiną priemonėje saugomų elektroninių pinigų likutį ir sudaryti naudotojui galimybę sekti (stebėti) jų pokyčius bei palyginti su išmokėtomis lėšomis (2 pav.). Pinigų turėtojai turi būti suteiktos ir galimybės patikrinti bent penkis paskutinius sandorius, už kuriuos buvo atsiskaityta elektroniniais pinigais, o esant naudotojo reikalavimui – pakeisti priemonėje saugomus elektroninius pinigus į tos pačios valiutos grynuosius pinigus normaliaja verte (Šatas, 2006).

2 pav. Atsiskaitymo e. pinigais palyginimas.

Mokėjimų nurodymai elektroniniais pinigais įteisinami elektroniniais parašais, užtikrinančiais informacijos autentiškumą ir saugumą. Jie nurodo pasirašiusių asmenų tapatybę. Lietuvoje teisinius santykius, susijusius su elektroninio parašo naudojimu, reglamentuoja LR elektroninio parašo įstatymas³. Jeigu elektroniniai pinigai panaudojami neteisėtai dėl juos išdavusios institucijos kaltės, atsakomybės našta dėl to tenka tai institucijai. (Šatas, 2006).

Finansiniai e. atsiskaitymai gali būti vykdomi debetinių ar kreditinių instrumentų pagalba. Elektroniniai debetiniai instrumentai yra šie: tiesioginis debetas, debetinės kortelės ir e. čekiai.

Tiesioginis debetas – tai būdas iš anksto apmokėti pateiktą sąskaitą. Šis būdas ypač patogus, apmokant už pastoviai teikiamas paslaugas, pavyzdžiui, už suvartotą elektrą, šilumą, dujas, internetinio tinklo tiekimo paslaugas, telekomunikacines paslaugas. Tiesioginio debeto esmė yra tokia, kad bankas iš anksto gavęs sutikimą iš vartotojo, turinčio tame banke atsiskaitomąją sąskaitą, kiekvieną mėnesį automatiškai nurašo tam tikrą pinigų sumą ir perveda ją į paslaugą teikiančios įmonės sąskaitą.

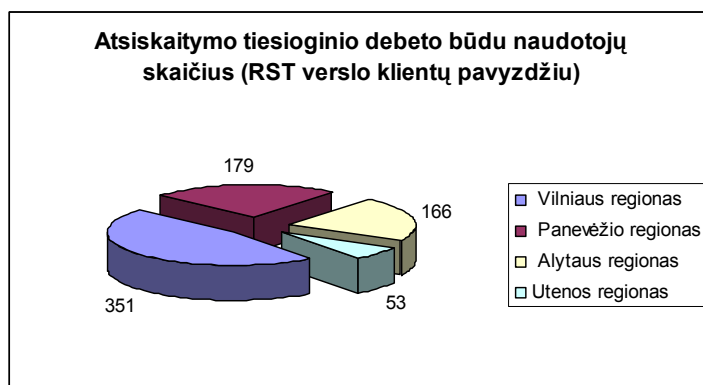
³. Elektroninis parašas suprantamas kaip duomenys, kurie susiejami su kitais (pasirašomais) elektroniniais duomenimis ir atlieka pasirašiusio asmens autentifikavimo (arba identifikavimo) funkciją

2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje Nr. 2007/64/EC dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje tiesioginis debetas apibrėžiamas kaip “mokėjimo paslauga tam, kad būtų debetuojamas mokėtojo atsiskaitymo pranešimas, kuris laikomas kaip sandoris tarp mokėtojo ir gavėjo sutikus mokėtojui”.

Tiesioginis debetas dar vadinamas automatinio būdu atliekamas mokėjimas, t.y. automatinis nuo pradžios iki pabaigos sandorių ir (ar) mokėjimų pervedimų apdorojimas, įskaitant automatinę instrukcijų sukūrimą, patvirtinimą, kliringą (galutinis patvirtinimą) ir atsiskaitymą (ECB, 2004).

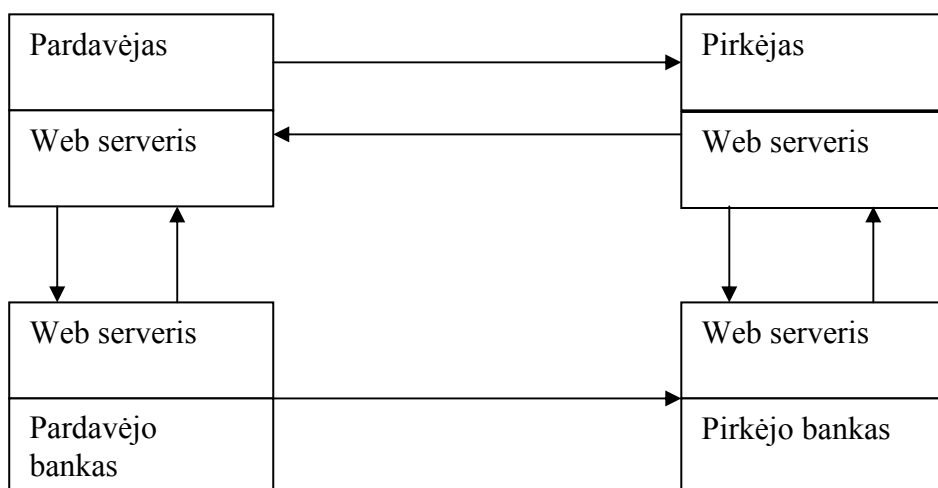
Tiesioginis debetas populiariausias Ispanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje. Iš viso Europos Sąjungos šalyse vidutiniškai apie 25 proc. atsiskaitymų atliekama tiesioginio debeto būdu (ECB, 2004).

Lietuvoje tiesioginio debeto paslauga siūloma gana aktyviai, ypač pastaraisiais metais, tačiau šios paslaugos naudotojų skaičius nėra didelis (3 pav.). Pagrindinė mažo naudotojų skaičiaus priežastis yra ta, kad mūsų visuomenėje vartotojai savo sąskaitas bei atsiskaitymus priprato tvarkyti patys.

3 pav. Atsiskaitančių tiesioginio debeto būdu pasiskirstymas pagal regionus (RST verslo klientų pavyzdžiu).

E. čekiai – tai dokumentas, kuriame mokėtojas nurodo savo kredito įstaigai apie pinigų pervedimą. E. čekis turi tas pačias savybes kaip ir paprastas popierinis atsiskaitymo čekis: jų struktūra ir naudojimo ypatumai tokie pat: mokėtojas parengia čekį ir apsaugo elektroniniu parašu, pateikia čekį elektroniniu paštu pardavėjui, kuris yra piniginio mokėjimo gavėjas. Pardavėjas, gavęs čekį, jį pasirašo ir persiunčia savo bankui (žr. 4 pav.).

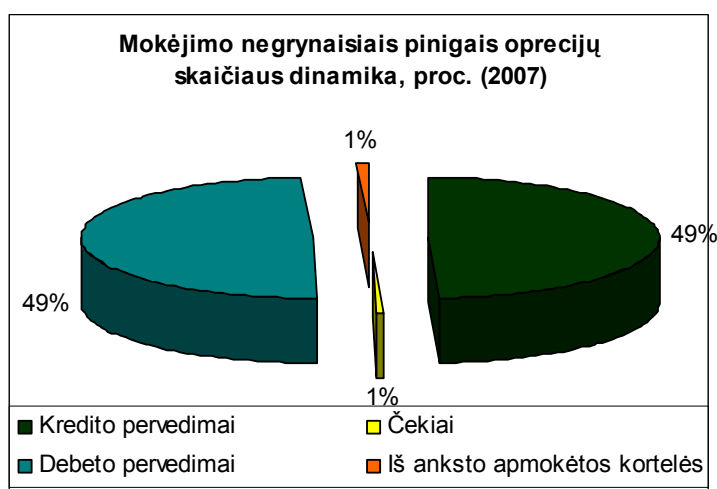
4 pav. Atsiskaitymo e. čekiais schema

Atsiskaitymai čekiais sudaro tik 0,1 proc. visų mokėjimo negrynaisiais pinigais operacijų skaičiaus ir 0,2 proc. visų negrynaisiais pinigais operacijų vertės (LCB, 2008).

Debetinės atsiskaitymo sistemos taikymo atveju iš mokėjimo priemonės turėtojo sąskaitos pervedama suma patenka adresatui tą pačią dieną (ar per kitą nustatytą laikotarpį). Jei lėšų poreikis viršija sąskaitos likutį, operacija nevykdoma. Debetiniai pavedimai vykdomi debetinės magnetinės kortelės pagalba. Kiekviena operacija su debetine kortele reikalauja įgaliojimo, įrodančio, kad nurodyto kliento reikiama pinigų suma yra sąskaitoje (Sūdžius, 2006).

Mokamosios priemonės turėtojas, naudodamasis **kreditine atsiskaitymo sistema**, savo sąskaitoje gali iš viso neturėti lėšų. Visos atsiskaitymo operacijos, naudojant elektronines mokėjimo priemones, yra kredituojamos. Pagal sutartį kredito turėtojas privalo per nustatytą laikotarpį grąžinti panaudotą kreditą ir sumokėti nustatyto dydžio palūkanas.

Lietuvoje atsiskaitymo negrynaisiais pinigais operacijų skaičiaus struktūra parodyta 5 pav.

5 pav. Mokėjimo negrynaisiais pinigais statistiniai duomenys (Lietuvos bankas, 2007).

1.3. Pagrindinės elektroninių atsiskaitymų sistemos

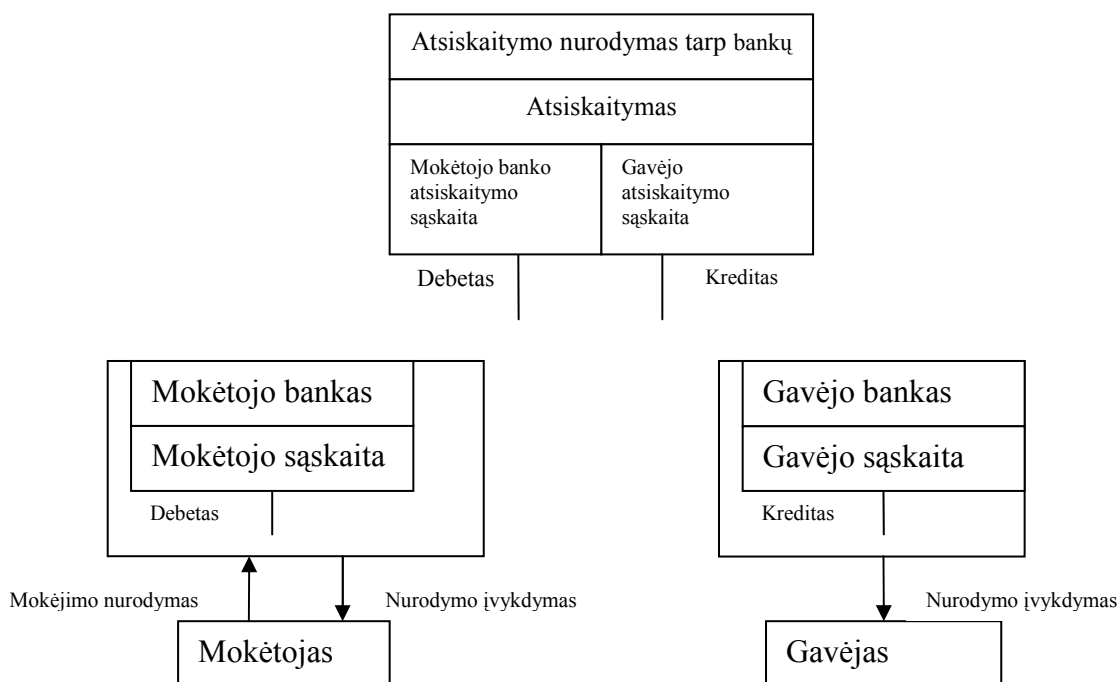
Elektroninė bankininkystė – tai plačiausiai visame pasaulyje naudojama galimybė klientams elektroniniu būdu tvarkyti savo asmenines ar įmonės sąskaitas, peržiūrėti atliktus pavedimus ar mokėjimus, atlikti pavedimus ir pan. (angl. EU Monitor, 2005).

Kai kurie autoriai apibrėžia e. bankininkystę kaip bankų paslaugų teikimą elektroninėmis priemonėmis: internetu, telefonu, mobiliuoju telefonu ar skaitmenine televizija (Karjaluoto, 2002). Karjaluoto skiria tokias e. bankininkystės sudedamąsias dalis:

- kompiuterinė bankininkystė (PC Banking: su banku susisiekiama per spec. programą ir modemą);
- internetinė bankininkystė (su banku susisiekiama internetu);
- valdomas tinklas (bankas teikia e. paslaugas, naudodamasi interneto paslaugas, kurios teikia trečioji šalis (BankLink));
- televizinė bankininkystė (naudojantis palydovine antena, kliento televizoriaus ekrane pateikiama informacija apie sąskaitą);
- telefoninė bankininkystė (klientas su banku susisiekiama telefonu);
- mobilioji bankininkystė (su banku susisiekiama teksto žinutėmis (SMS) arba internetu (WAP)).

Kai kurie autoriai neskiria e. bankininkystės sudedamųjų dalių, tačiau nurodo, kad e. bankininkystės bruožai skiriasi nuo tradicinės tuo, kad ryšys tarp banko ir kliento vyksta elektroninėmis priemonėmis (Burr, 1996).

E. atsiskaitymai e. bankininkystės pagalba vyksta pagal schemą, nurodytą 6 paveiksliuke.

6 pav. E. atsiskaitymų per e. bankininkystę schema (ECB, 2002).

E. bankininkystė pasaulyje itin išpopuliarėjo pastaraisiais dešimtmečiais. 2003 metais e. bankininkystė sparčiai augo JAV ir užėmė lyderės vietą tarp kitų įmonių, teikiančių panašias finansines paslaugas. JAV šios srities specialistai mano, kad iki 2010 metų e. bankininkystės vartotojų skaičius gali siekti 55 milijonus (Smith, 2006).

Įkurti įprastą banką kainuoja apie 30 milijonų dolerių, o banką elektroninėje erdvėje įkurti kainuoja apie 6 milijonus dolerių. E. bankininkystės vystymą kažkiek lėmė e. komercijos atsiradimas, t.y. vartotojai, išsigydami prekes e. erdvėje, vis dažniau ir atsiskaityti norėjo e. būdu (Smith, 2006).

E. bankininkystės naudojimas ES šalyse siekia vos 22 proc., Lietuvoje šis rodiklis 2006 m. buvo 14,7 proc. Pastebėtina, kad Estijoje elektroninė bankininkystė plačiai naudojama nuo 2004 m. 2006 m. Estijoje e. bankininkystės pagalba atsiskaitinėjo 48,2 proc.

Naudojamą e. bankininkystę lemia taip pat kliento pasitikėjimas tradiciniu banku. Pradėjus naudotis elektronine bankininkyste, jam net nekyla klausimų dėl informacijos saugumo lygmenų (Malhorta, 2006).

Atsiskaitymas per BankLink sistemą. BankLink – tai mokėjimų sistema internete, kurios pagalba atliekami atsiskaitymai internetu. BankLink nukreipia klientus į pasirinkto banko e. bankininkystės puslapį, prie kurio reikia jungtis naudojant viešąjį bei privatų raktą (žr. 7,8 pav.).

7 pav. Siūlomų komercinių bankų BankLink sistemos.

Klientui pasirinkus reikiamą banką, pateikiamas e. bankininkystės puslapis, kuriame reikia suvesti viešojo rakto duomenis, bei privataus rakto duomenis iš turimos kortelės (žr. 8 pav.).

8 pav. Registracija prie SEB banko e. bankininkystės per BankLink sistemą

Klientui iš karto parengiamas mokėjimo pavedimas: nurodytas sąskaitos gavėjo numeris, pavedimo suma, paskirtis; klientui tereikia jį tik patvirtinti. Klientui patvirtinus tokį mokėjimo pavedimą, atsiskaitymas laikomas įvykęs, jei kliento sąskaitoje užtenka tam lėšų (žr. 10 pav.).

10 pav. Atsiskaitymo per BankLink sistemą patvirtinimas.

BankLink sistema nenagrinėjama kaip atskira mokėjimo sistema, nes ji veikia kaip e. bankininkystė, tačiau turi mažiau galimybių, nes skirta tik vienam mokėjimo pavedimui, neleidžiančiam keisti mokėjimo paskirties ir nurodytos sumos.

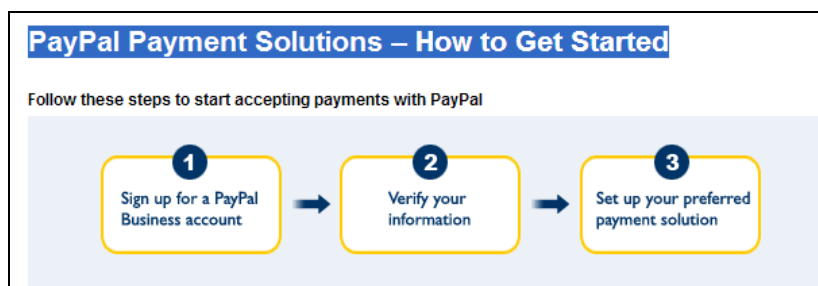
Atskirai reikėtų paminėti kai kurių bankų siūlomą paslaugą verslo klientams **PC Banking**. Tai paslauga analogiška e. bankininkystei, tačiau skirtumas tame, kad ji skirta tik verslo klientams, kurie prisijungia prie PC Banking per specialų modemą. Ši paslauga leidžia verslo klientams atlikti vietinius ir tarptautinius mokėjimus, atlikti grupinius mokėjimus, pirkti ir parduoti valiutą, atlikti visus paruoštus pavedimus vienu metu. PC Banking greitai buvo pripažinta ir plačiai naudojama stambesnėse įmonėse, kurioms per dieną reikia atlikti nemažai finansinių atsiskaitymų. Šiuo metu Lietuvoje šia paslaugą teikia tik 4 bankai: Swedbank, AB DnB Nord bankas, Nordea Bank Finland Plc Lietuvos skyrius bei AB SEB bankas.

Plėtojant e. bankininkystę, kylant informacinių sistemų integravimui, elektroninėms paslaugoms teikti, klientai susiduria su naudojamų informacinių sistemų suderinamumo problema. Šis suderinamumas yra technologinio pobūdžio. Dažniausia vartotojai susiduria su tokiomis problemomis kaip: e. bankininkystės sistema veikia per lėtai, vartotojo kompiuterinių sistemų konfigūracijos nepalaiko diegiamą e. bankininkystės sistemą ir pan. Technologijoms tobulėjant, šios problemos slopinamos.

Kitų elektroninių atsiskaitymų sistemų veikimo struktūros panašios į e. bankininkystės veikimą. Šios sistemos naudojamos, naudojant e. pinigus, kurie taip pat kaip ir tradiciniai pinigai dalomi į smulkesnius e. pinigus (Ivanov, 2006).

PayPal – internetinė elektroninio atsiskaitymo sistema. Ja dažniausiai naudojasi interneto prekeiviai, taip pat juridiniai ir fiziniai asmenys, perkantys internetu. PayPal sistema išlaiko privatumą – sumokėjus per PayPal pardavėjas niekad nemato pirkėjo kreditinės kortelės ar banko sąskaitos numerio. Pateikiamas tik elektroninio pašto adresas, prisiregistravimo data, bei informacija apie proceso baigtinumo patvirtinimą.

PayPal sistemos pagalba gali būti atliekami tiek vietiniai, tiek tarptautiniai pavedimai. PayPal paslaugos kuriamos naudojant jau egzistuojančią banko sąskaitų bei kreditinių kortelių sistemą (žr. 11 pav.).

11 pav. PayPal naudotojo žingsniai (šalt. <http://www.paypal.com> // 2008 -10-10)

Vartotojas, atlikdamas mokėjimą, turi pasirinkti finansavimą – iš PayPal sąskaitos likučio, banko sąskaitos ar kreditine kortele. Persiuntus pinigus, PayPal elektroniniu paštu praneša gavėjui, jog yra gautas mokėjimas jo vardu. Tuomet gavėjas gali perkelti savo lėšas į savo banko sąskaitą, laikyti PayPal sąskaitoje, o taip pat atsisakyti gauto mokėjimo, sugrąžinant jį mokėtojui.

E-gold - tai mokėjimo sistema, leidžianti greitai, saugiai ir anonimiškai vykdyti apmokėjimą internetu. Kaip ir valiuta naudojami brangiųjų metalų ekvivalentai (auksas, sidabras, platina, paladijus). Dažniausiai naudojamas auksas (žr. 12 pav.).

Balance Summary			
	Number of Funded Accounts	Average Funded Account Balance	e-metal in Circulation
e-gold	2,032,882	1.08 g	2.20 Mg
e-silver	692,575	5.18 g	3.59 Mg
e-platinum	5,895	2.09 g	12.35 kg
e-palladium	215,328	56.93 mg	12.26 kg

12 pav. E-gold naudojamųjų brangiųjų metalų statistiniai duomenys (šalt. www.egold.com/statistics).

Visos operacijos sistemoje užtikrintos atitinkamu metalu, deponuotu viename iš Kanados bankų. Atidarydamas sąskaitą ir pirksdamas e-gold, klientas tarsi perka jo išsirinktą metalą pagal rinkos kainą ir atiduoda saugojimui į G&SR. Ši ypatybė daro mokėjimo sistemą labai patogią tarptautiniams mokėjimas vykdyti, nes vartotojų sąskaitos nėra pririštos prie jokios nacionalinės valiutos. Be to, valiutų kursų pasikeitimai niekaip neveikia vartotojo piniginės e-gold sistemoje. Ši sistema sukurta 1996 m. kompanijos Gold & Service Reserve, Inc. E-gold leidžia vykdyti apmokėjimus ir priimti mokėjimus be sumos apribojimų, dirbti su visomis pagrindinėmis valiutomis, momentaliai vykdyti mokėjimus. Už visas operacijas, vykdomas sistemos viduje, iš gavėjo sąskaitos nuskaitomi komisiniai, priklausantys nuo pervedimo sumos. Atidaryti sąskaitą sistemoje galima nemokamai.

Logout ? Balance ? Spend ? Redeem ? History ? Account Info ?

Keep your e-gold account secure...

Account Number: ? ☒ Store my account number on my computer. ([more info...](#))

Passphrase: ?

Turing Number: 0 206 ?

Enter sequence of numbers displayed in box directly above. ([Audible Turing Number](#))

[Forgotten Passphrase?](#)

- Only enter your passphrase on the www.e-gold.com web site.
- Do not reveal your passphrase to any other web site or individual.
- Use e-gold's SRK click-to-enter window to thwart keystroke loggers and common viruses.

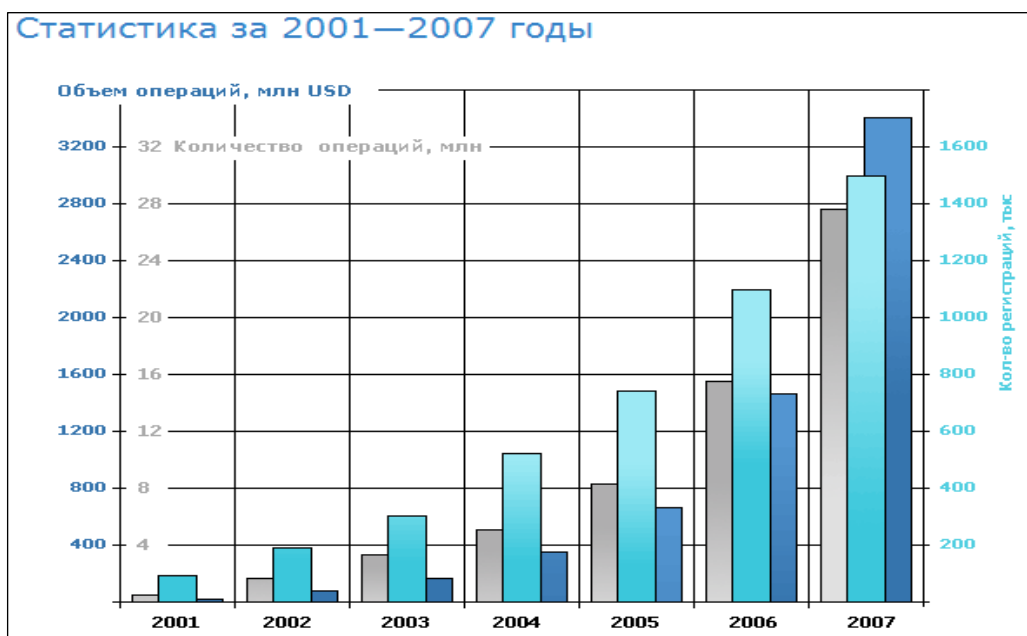
13 pav. Naudotojo prisijungimo prie E-gold sistemos puslapis.

MoneyBookers - tai tarptautinė mokėjimo sistema, leidžianti bet kuriai įmonei ar vartotojui, turinčiam elektroninio pašto adresą, saugiai ir efektyviai siųsti ir gauti pinigus per internetą. MoneyBookers savininkas yra kompanija Gatcombe Park Ventures, esanti Londone. Piniginių išteklių judėjimas sistemoje, reguliuojamas Didžiosios Britanijos įstatymais. Pinigai vartotojo sąskaitoje yra saugomi tam tikroje nacionalinėje valiutoje, kurią galima pasirinkti registracijos metu.

14 pav. Moneybookers atsiskaitymo sistemos internetinis puslapis.

WebMoney - egzistuoja nuo 1998 metu ir veikia visur, kur yra internetas. Tai globalinė informacinė sistema atidaryta laisvam naudojimuisi visiems norintiems. WebMoney Transfer pagalba galima akimirksniu vykdyti transakcijas, susijusias su turtinių teisių perdavimu bet kurioms online-prekėms ir paslaugoms, sudaryti nuosavus web-servisus ir tinklines įmones, atlikti operacijas su kitais dalyviais, išleisti ir aptarnauti nuosavus instrumentus.

15 pav. WebMoney 2001 -2007 m. statistiniai duomenys.

1.4. E. atsiskaitymų integravimas į verslo įmonių finansinę infrastruktūrą: svarstomos problemos ir jų sprendimo galimybės

Internetas iš esmės pakeitė pasaulio finansinių paslaugų pramonę. Finansiniai produktai ir paslaugos traktuojami kaip perspektyvus komercinis verslas internete. Apie 44 proc. Interneto vartotojų tapo jais dėl finansinių paslaugų elektroninėje erdvėje (Malhorta, 2006).

Elektroninių finansų sektorius padalytas į tris plačius sektorius: „Verslas – Verslui“ (B2B), „Verslas – vartotojui“ (B2C) ir techninė infrastruktūra, kuri užtikrina operacijų saugumą, greitį ir kt. (Malhorta, 2006).

Pagal Europos centrinio banko tyrimus šalių finansinis stabilumas priklauso nuo finansų integravimo. Finansinių infrastruktūrų rinka laikoma pilnai integruota kai visi dalyviai naudojami vienodomis taisyklėmis, sąlygomis, teisėmis ir įsipareigojimais (ECB, 2004).

Verslo įmonės kiekvieną mėnesį privalo atlikti nemažai mokėjimų ir pavedimų tokių, kaip darbo užmokesčiai samdytiems darbuotojams, atsiskaitymai už suteiktas paslaugas ir prekes, komunaliniai mokesčiai ir kt. Lietuvai tapus nepriklausomai šaliai pradėjo augti šalies ekonomika, o su ja ir įvairių šakų infrastruktūros. Nuo 1995 m. įmonės pradėjo informacinių technologijų bei Interneto galimybių integravimą į savo verslo vidinius ir išorės procesus. Kartu su informacinių technologijų augimu, augo verslo įmonių poreikiai naudotis šio internetinio tinklo galimybėmis. Statistikos departamento duomenimis 2008 m. internetu naudojos 92,8 proc. verslo įmonių, kompiuterius savo versle naudojo apie 99 proc.

Atsiradus verslo įmonėms galimybei atsiskaityti elektroniniu būdu, elektroninės atsiskaitymų sistemos buvo pripažintos ir integruotos į įmonių verslo procesus, atsiskaitant už prekes ar paslaugas (Papaefstathiou, Manifavas, 2004).

Finansinių e. atsiskaitymų sistemos yra patogios atliekant tik vietinius pavedimus: operacijų transakcijos yra greitos, nebrangiai kainuojančios bei saugios. Atliekant tarptautinius atsiskaitymus, įmonės susidūrė su „tarpsieninėmis“ problemomis dėl valiutos, aukšto paslaugos mokesčio, ilgai trunkančios operacijos vykdymo. Todėl 1997 m. Europos Parlamentas išleido Rekomendaciją 97/489/EC Dėl operacijų elektroninėmis priemonėmis ir jas išleidusių ir turinčių asmenų santykių, o 2002 m. sausio mėn. Europarlamentas ir Europos Sąjungos Taryba išleido direktyvą dėl vieningos Europos Sąjungos valiutos – euro, išleisto Centrinio banko. Direktyvoje taip pat sakoma, kad atliekant finansinius atsiskaitymus eurai laikyti kaip vietinius pavedimus. Tačiau stambios įmonės, dažnai atliekančios tarptautinius finansinius atsiskaitymus elektroniniu būdu teigia, kad „tarpsieninės“ atsiskaitymų problemos liko tos pačios ir tarptautiniai atsiskaitymai skiriasi nuo atliekamų šalies viduje: skirtumas tame, kad operacijos vykdymas yra lėtas ir brangus (ECB, 2004).

Antra vertus, finansinės infrastruktūros tarp kitų skirtingų šalių bankų yra nesuderintos.

Trečią, skirtingose ES šalyse nėra bendrų standartų, atliekant pavedimus tiesioginio debeto būdu, įprasto pavedimo atlikimo rizika yra tokia, kad galimas „dvigubas užskaitymas“ be permokėto sumos grąžinimo pradiniam mokėtoju. EK sutarė dėl dviejų atsiskaitymų proceso pagrindinių standartų: dėl tarptautinės bankinės sąskaitos ir tarptautinių atsiskaitymų instrukcijos, įskaitant finansinius e. atsiskaitymus (ECB, 2002).

Europos Sąjungos internetinės bankininkystės susidūrė su rimta struktūrine problema: ES šalyse naudojama skirtinga kompiuterinės įrangos architektūra, kuri tarpusavyje yra nesuderinama. Šiai problemai spręsti buvo siūlomos įvairios integravimo ir suderinimo sistemos, tačiau sprendžiant suderinamumo problemas atsirado saugumo, vientisumo, lankstumo, paprastumo užtikrinimo problemos (Papaefstathiou, Manifavas, 2004).

Darant išvadas, ES susidūrė su dviem pagrindinėmis problemomis: tarptautinių finansinių atsiskaitymų, įskaitant finansinius e. atsiskaitymus, standartizacija, kuri palaikytų ir užtikrintų efektyvus pavedimus bei vienodos kompiuterinės sistemos naudojimą ES bankuose (protokolai, architektūra, saugumas ir pan.).

Šioms problemoms spręsti EK sugalvojo sukurti Eurosistemą⁴ (angl. Eurosystem), kuri išnagrinėtų ir pasiūlytų sprendimą elektroninių sąskaitų išrašymą, finansinių e. atsiskaitymų naudojimą, teisėtą suderinamumą e. erdvėje bei atkreiptų dėmesį į egzistuojančias problemas.

2002 m. lapkričio 19 d. Eurosistema organizavo finansinių e. atsiskaitymų konferenciją, kurios metu buvo svarstomos esamos problemos.

Viena iš svarbiausių finansinių e. atsiskaitymų išsivystymo problemų yra kliento pasitikėjimo trukumas elektroninėmis sistemomis. Todėl Eurosistema sprendė finansinių e. atsiskaitymų sistemų saugumo užtikrinimą: papildomas šifravimas, protokolai, sertifikatai ir pan. (ECB, 2002).

Eurosistema taip pat skatino sukurti Bendrą mokėjimų eurai erdvę – projektą, kuri Europos bankų sektorius pradėjo kurti 2002 m. Jo tikslas sudaryti sąlygas, kad visoje euro zonoje tarptautinius mokėjimus būtų galima atlikti iš vienos banko sąskaitos taip pat nesudėtingai ir saugiai, kaip atliekami vietiniai mokėjimai.

Eurosistemos veikla taip pat susijusi su e. mokėjimais, - tai bendradarbiavimo e. mokėjimų rinkoje skatinimas ir susitarimo siekimas, šios rinkos stebėjimas, jos saugumo didinimas ir susijusios statistinės informacijos gerinimas. Nepaisant to, kad šio klausimo pasiekta tam tikra pažanga, vis dar reikalingos didelės pastangos, kad tarptautinės e. mokėjimų sistemos būtų saugios, patogios vartotojui ir veiksmingos.

⁴ Payments in Europe – the Eurosystem’s perspective. European Central Bank, 2002

Tai ypač aktualu elektroniniu būdu atliekant mažmenines operacijas, kurių savybės, komisiniai mokesčiai ir reguliavimas vis dar labai skiriasi⁵ (ECB, 2004).

Tuo tarpu būtinai reikėjo standartizuoti tarptautinius finansinius atsiskaitymus, nes atsiskaitymo proceso dalyviai (mokėtojas, gavėjas bei atsiskaitymų paslaugos tiekėjai) patiria mažiausias išlaidas, veikdami vienisiai. Įvedus finansinių e. atsiskaitymų sistemų bendrus standartus būtų išspręsta saugumo problema, apibrėžiant e. atsiskaitymus griežtais ir nuosekliais reikalavimais. Tačiau įgyvendinti nurodytus griežtus reikalavimus finansinių e. atsiskaitymų sistemai, šias paslaugas teikiančiai įmonei (bankui) labai brangiai kainuotų, kas reikštų, kad pavedimų operacijų komisinis mokestis būtų itin aukštas. Dėl šios priežasties ES reikėjo ieškoti kitą, visiems priimtina, būdą atlikinėti tarptautinius finansinius atsiskaitymus, nesusiduriant su „tarpsieninėmis“ problemomis.

⁵ Europos centrinio banko metų ataskaita 2004, <http://www.ecb.int/pub/pdf/annrep/ar2004lt.pdf>

2. FINANSINIAI E. ATSISKAITYMŲ BŪDAI IR STRUKTŪROS KŪRIMO REIKALAVIMAI

Elektroninis atsiskaitymas iš esmės sutampa su įprastiniu, tačiau jis operatyviau vykdomas būtent elektroninėmis priemonėmis. Elektroninės kilmės ypatumai – didesnė apsaugos sistemų būtinybė. Mokėjimo priemonės turi atitikti nemažus finansų ir kreditų įstaigų bei klientų – juridinių ir fizinių asmenų reikalavimus, kad nesukeltų rizikos, nesuderinamumo, nepatogumo arba „tarpsieninių“ problemų. Tačiau tam reikia sukurti palankią, suderintą ir visiems vienodomis sąlygomis pritaikomą atsiskaitymo sistemą elektroninėje erdvėje.

2.1. Bendros mokėjimo erdvės paskirtis ir funkcijos

Bendrą mokėjimo priemonę (angl. Single Euro Payments Area) (SEPA) – bendra mokėjimų eurai erdvė, kurioje visi mažmeniniai mokėjimai negrynaisiais pinigais (eurais) traktuojami kaip vietiniai mokėjimai, neatsižvelgiant į siuntėjo ir gavėjo buvimo vietą. Šios priemonės tikslas yra palengvinti, atpiginti ir apsaugoti tarptautinius atsiskaitymus negrynaisiais pinigais, įskaitant finansinius e. atsiskaitymus.

Įvedus SEPA į rinką laukiama, kad ji padidins Europos ekonomikos konkurentiškumą, leidžiant vystyti e. komercijai. Europos Komisijos iniciatyva įdiegti SEPA yra pagrįsta tuo, kad iki šiol „beprobleminiai“ finansiniai atsiskaitymai negrynaisiais pinigais vykdomi tik šalies viduje. Šalies finansinių e. atsiskaitymų priemonės yra saugios, išvystytos, patikimos, tačiau nesuderinamos su kitų šalių esančiomis sistemomis dėl kompiuterinės sistemos architektūros. Be to, kiekvienos šalies skiriasi mokėjimų įstatymai, finansinių atsiskaitymų reikalavimai bei standartai.

Įvedus SEPA, buvo įvertinta, kad šalių finansinės įmonės (bankai) atsiskaitymų sistemų teikiančias paslaugas patirtų kuo mažesnius nuostolius, diegiant bendrą mokėjimo sistemą, t.y. kuo įmanoma labiau naują mokėjimo priemonę pritaikyti prie esamų sistemų. Europos mokėjimo taryba³² (EPC) pasistengė išsiaiškinti Europoje esančių finansinių e. atsiskaitymų sistemų panašumus ir priimti optimaliausią sprendimą dėl bendros mokėjimo sistemos.

SEPA siekiama, kad iki 2010 m. šios mokėjimo priemonės didžiąja dalimi pakeistų šiuo metu nacionalinėse rinkose naudojamas mokėjimo priemones.

SEPA siūlomos standartizuotos mokėjimo priemonės ilgainiui pavers euro zoną integruota rinka, kurioje savo paslaugas galės pasiūlyti visi čia veikiantys bankai. Didesnis paslaugų teikėjų pasirinkimas, o kartu ir didesnė konkurencija turėtų užtikrinti aukštą paslaugų kokybę ir optimalius įkainius. SEPA mokėjimo priemonės bus prieinamos visose priėmusios šios iniciatyvos prisijungusiuose

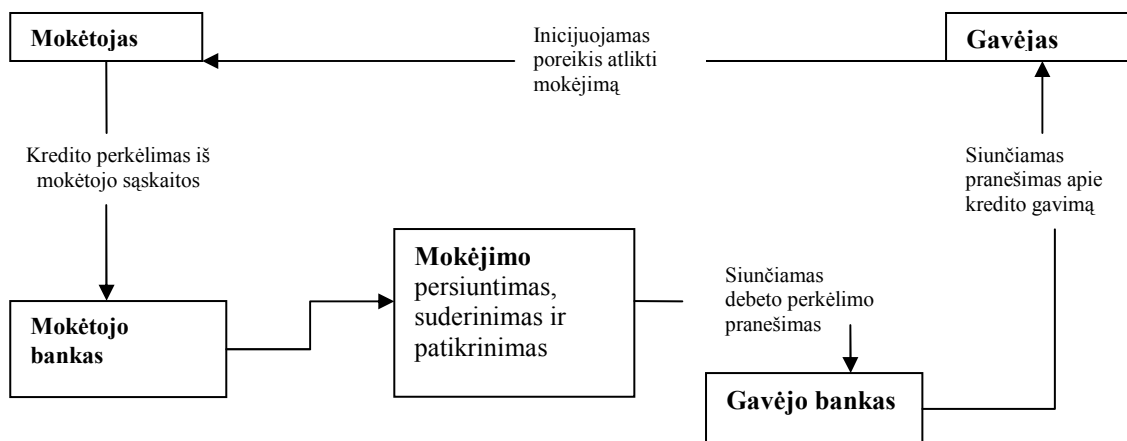
šalyse, todėl klientams reikės tik vienos banko sąskaitos, o ta pačia mokėjimo kortele bus galima naudotis visoje euro zonoje visiems mokėjimams atlikti. Vienodi reikalavimai, aiškūs paslaugų įkainiai, griežti pinigų pervedimo terminai turėtų užtikrinti skaidrų ir nesudėtingą mokėjimų vykdymą.

Viešajame sektoriuje SEPA galėtų būti naudojama kaip e. valdžios skatinimo priemonė, kuri padėtų padaryti viešųjų paslaugų tiekimą dar veiksmingesniu.

EK tyrimas rodo, kad per artimiausius šešerius metus vien tik mokėjimų rinkose SEPA gali atnešti daugiau kaip 123 mlrd. eurų vertės naudos, o jei SEPA būtų galima naudoti elektroniniam sąskaitų pateikimui – dar 238 mlrd. eurų (Lietuvos banko inf.).

ECB ir EK ragina bankus diegti SEPA tam, kad vartotojai, vykstant pokyčiams rinkoje, galėtų greitai pradėti naudoti naujas SEPA mokėjimo priemones ir būtų iki minimumo sumažintos dvigubų mokėjimų išlaidos, atliekant tarptautinius mokėjimus.

Atsiskaitymai per SEPA vyksta pagal labai paprastą schemą, parodytą 16 pav.

16 pav. Atsiskaitymų per SEPA schema

Tiesioginio debeto pavedimams tarp įmonių atlikti rengiama speciali SEPA tiesioginio debeto pervedimų schema, nes tiesioginio debeto teisinis reglamentavimas susijęs su 2007 metų lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje įgyvendinimu šalyse narėse.

Taigi, įdiegus bendrą mokėjimo priemonę, išsprendžiamos tokios problemos kaip finansinės infrastruktūros suderinamumo problema, dvigubo mokėjimo už paslaugas problema, pavedimo transakcijos greičio problema.

EK taip pat siūlo naujos teisėtos struktūros įstatymą, kuris suderintų atsiskaitymų teisinę bazę. Naujas teisėtos struktūros įstatymas turi apimti visą Europos Sąjungą ir jos valiutą ir išspręsti ES šalių skirtingų mokėjimų įstatymų problemą.

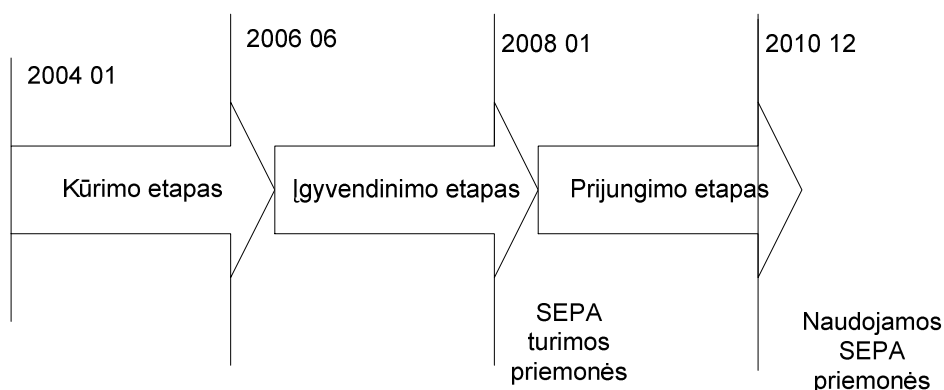
2.2. Bendros mokėjimo priemonės galimybės ES

Šiuo metu SEPA apima visas ES nares, taip pat Norvegiją, Islandiją, Lichtenšteiną ir Šveicariją. Privatūs klientai, įmonės ir kiti ekonomikos subjektai gali siųsti ir gauti vietinius ir tarptautinius finansinius mokėjimus eurai, jiems taikant vienodas sąlygas, teises ir įsipareigojimus.

EK siūlo naują teisės aktų struktūrą, kuri reglamentuotų vienodą e. atsiskaitymų rinkai teisinę bazę. Įstatymuose turi būti numatyta, kad būtų sukurtos visiems vienodos taisyklės bei galimybės (Deutsche Bank).

SEPA iniciatyvą koordinuoja EPC. Projektą remia EK ir Europos centrinis bankas. SEPA įgyvendinimas suskirstytas į tris etapus (žr. 17 pav.):

- kūrimo – šiuo etapu buvo sukurtos mokėjimų schemos ir infrastruktūros principai;
- nuo 2006 m. vidurio iki 2007 m. pabaigos – sukurtos mokėjimo priemonės, standartai ir infrastruktūra buvo testuojami;
- 2008 m. sausio 28 d. – SEPA įdiegta ir pradėti vykdyti pirmieji kredito pervedimai.

17 pav. SEPA projekto įgyvendinimo etapai

Pirmasis etapas prasidėjo 2004 m. Šiame etape buvo naujos kredito pervedimo ir tiesioginio debeto schemos, kortelių, kliringo ir atsiskaitymo infrastruktūros principai. Taip pat buvo kuriami būtini standartai ir saugumo reikalavimų specifikacijos.

Antrasis – įgyvendinimo etapas – prasidėjo 2006 m. truko iki 2007 m. pabaigos. Šis etapas gali būti pavadintas pasirengimu startuoti. Šiame etape daugiausiai dėmesio buvo skirta pasirengimui naudoti SEPA mokėjimo priemones, standartus ir infrastruktūrą. Taip pat šiame etape buvo atliekamos testavimo procedūros.

Paskutinis etapas – tai prisijungimo etapas. Šis etapas startavo 2008 m. pradžioje ir turi pasibaigti 2010 m. Jo metu ES nacionalinės mokėjimo sistemos naudojamos kartu su naujomis SEPA schemomis. Iki 2010 m. pabaigos bus siekiama, kad didžiausias operacijų dalis būtų atliekama SEPA

mokėjimo priemonių pagalba.

EPC nustatė bendrus standartų, susijusių su visų mokėjimų eurai apdorojimo automatizavimu. EPC nustatė verslo reikalavimus, t.y. kokiais duomenimis turi keistis finansų tarpininkai.

SEPA ES privatiems klientams. Klientams reikės tik vienos atsiskaitomosios sąskaitos, tam kad atlikti vietinį ar tarptautinį pavedimą, bet kurioje ES šalyje. Bus veiksmingesnis ir mokėjimo kortelių naudojimas, nes klientai galės naudotis ta pačia kortele visiems atsiskaitymams eurai. Novatoriškas mokėjimo paslaugas bus galima klientui pasiūlyti nepriklausomai nuo to, kurioje ES šalyje jis yra: atsiskaitant mobiliuoju ryšiu, telefonu, internetu. Taip pat ES valstybėms bus lengviau ir paprasčiau susieti šiuos mokėjimus su pridėtine verte sukuriančiomis paslaugomis.

SEPA ES verslo klientams. SEPA sąlygomis prekybininkai gali pasirinkti bet kurį atsiskaitymo tarpininką euro zonoje mokėjimams kortele apdoroti – tai padidins konkurenciją ir sumažins sąnaudas. Mokėjimų kortele skaitytuvai bus vis labiau standartizuoti. Dėl to bus didesnis skaitytuvų tiekėjų pasirinkimas. Didėjanti kortelių schemų konkurencija mažina aptarnavimo mokesčius.

Atsiskaitymų tarpininkai galės apdoroti visus SEPA reikalavimus atitinkančius mokėjimo kortele, net ir tarptautinius. SEPA sąlygomis prekybininkai galės pasirinkti bet kurį atsiskaitymo tarpininką euro zonoje mokėjimams kortele apdoroti – tai padidins konkurenciją ir sumažins sąnaudas.

Įmonės gali atlikti visas savo finansines operacijas eurai centralizuotai iš vienos banko sąskaitos, neatliekant papildomų operacijų (valiutos keitimo). Supaprastintos mokėjimo apdorojimas, nes visi gaunami ir siunčiami pavedimai yra to paties formato. Įmonės, kurios vykdo savo veiklą ne tik savo šalyje, bet ir ES šalyse, mokėdami SEPA mokėjimo priemonėmis, ne tik sumažina savo sąnaudas, bei ir taupo laiką.

Elektroninių sąskaitų pateikimas, elektroninis pateiktų ir apmokėtų sąskaitų patikrinimas, padeda įmonėms toliau vykdyti savo finansinės veiklos integravimą. Šios paslaugos kol kas siūlomos daugiau nacionaliniu lygiu, nes naudojami kol kas skirtingų mokėjimo formatai.

E. sąskaitų pateikimas į SEPA padės mažų ir vidutinių įmonių vadovams, kurie atlieka patys atsiskaitymus už suteiktas paslaugas ar įsigytas prekes, apmokėti laiku sąskaitą iš bet kurios, prisijungusios prie SEPA, ES šalies

SEPA ES bankams. Bankai gali išplėsti savo veiklą ir konkuruoti visose ES šalyse. Kiekvienam bankui lengviau ir paprasčiau siūlyti savo paslaugas, kai naudojama bendra mokėjimo priemonė ir vienoda atsiskaitymo valiuta. SEPA skatina Europos integracija ir skatina Europos rinkos efektyvumą. SEPA pateikia vieną taisyklių rinkinį, atvirą priėjimą vienodomis sąlygomis ir teisėmis. Tai skatina konkurenciją, kuri suteikia bankams tartis su paslaugų teikėjais dėl geresnių sąlygų.

2.3. Bendros mokėjimo priemonės galimybės Lietuvoje ir Latvijoje

SEPA paslaugos jau teikiamos Lietuvoje. Lietuvos banko iniciatyva šalies komerciniai bankai, užsienio bankų skyriai, Lietuvos bankų asociacija ir Lietuvos bankas sudarė SEPA koordinavimo komitetą Lietuvoje. Šio komiteto tikslas parengti šalies mokėjimo priemonių perėjimo prie SEPA standartų planą ir pagal kompetenciją užtikrinti, kad šiuo planu būtų vadovujamasi, kol SEPA mokėjimo priemonės didžia dalimi pakeis šiuo metu rinkoje esančias mokėjimo priemones. Bankai, ketinantys apdoroti SEPA kredito pavedimus, turi pasirašyti SEPA kredito pervedimų susitarimą. Lietuvos bankų asociacijos duomenimis, šį susitarimą yra pasirašę Swedbank, AB bankas Snoras, Nordea Bank Finland Plc Lietuvos skyrius, AB Parex bankas, AB SEB bankas, AB Šiaulių bankas³⁵.

Šiuo metu vykdant tarptautinius atsiskaitymus, operacijos trukmė siekia virš 5 d.d. Naudojant SEPA šis laikotarpis sumažėjo iki 2-3 d.d. SEPA mokėjimo nurodymuose galima nurodyti išsamią informaciją apie atsiskaitymą ir pateikti mokėjimo paskirties tipą ir mokėjimo paskirtį. Pateikta informacija perduodama gavėjui. Pateikus SEPA mokėjimo nurodymą, bankas pradžioje patikrins ar gavėjo bankas turi technines galimybes priimti SEPA mokėjimus. Jei taip, kliento pateiktas SEPA nurodymas bus vykdomas laikantis SEPA mokėjimo nurodymo vykdymo sąlygų ir nustatytų įkainių. Tuo atveju, jei gavėjo bankas neturės techninių galimybių priimti SEPA mokėjimo nurodymą, mokėtojo bankas vykdys kliento mokėjimo nurodymą pagal tarptautinio mokėjimo nurodymo vykdymo sąlygas ir nustatytus įkainius. Šiuo atveju gavėjui nebus perduota mokėtojo nurodyta informacija apie mokėjimo paskirtį bei jo tipą.

Verta paminėti, kad atliekant tarptautinius pavedimus elektroninėje erdvėje įprastu būdu, komisinis mokestis svyruoja nuo 40 Lt iki 350 Lt už pavedimą. Atliekant SEPA pavedimus e.erdvėje šis mokestis sumažėjo iki 20-90 Lt.

Pagal svarbą SEPA projektas (mažmeninių mokėjimų negrynaisiais eurai) gali būti prilygintas Eurosistemos mokėjimo sistemai TARGET2, prie kurios Lietuva prisijungė 2007 m. lapkričio 19 d. kartu su pirmąja dalyvių grupe, ir tai buvo įvertinta kaip vienas iš pirmųjų žingsnių į euro zoną.

Mokėjimo sistema TARGET2 pradėjo veikti 2007 m. lapkričio 19 d. Ji yra naujos Eurosistemos mokėjimo sistemos dalis, vadinamoji TARGET2 komponento sistema. Sistema teisiškai yra sudaryta iš daugelio komponento sistemų, tačiau technologiškai TARGET2 komponento sistemos veikia per vieną bendrą techninę platformą (BPT). Pastarąją Eurosistemos vardu eksploatuoja 3 centriniai bankai, vadinamieji BTP teikiantys centriniai bankai, t. y. Vokietijos Bundesbankas (*vok. Deutsche Bundesbank*), Prancūzijos bankas (*pranz. Banque de France*) ir Italijos bankas (*ital. Banca d'Italia*). Visoms TARGET2 komponento sistemoms būdingas vienodas paslaugų lygis.

Lietuvos bankas įgijo teisę dalyvauti sistemoje TARGET2 su atskira komponento sistema, kai

pasirašė su Eurosistemos centriniais bankais sutartį dėl Transeuropinės automatizuotos realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų skubių pervedimų sistemos. Lietuvos bankas yra sistemos TARGET2 operatorius, tačiau pats vykdo tik dalį operatoriaus funkcijų, t. y. administruoja dalyvius ir teikia pagalbą. Techninis sistemos eksploatavimas perleistas BTP teikiantiems CB.

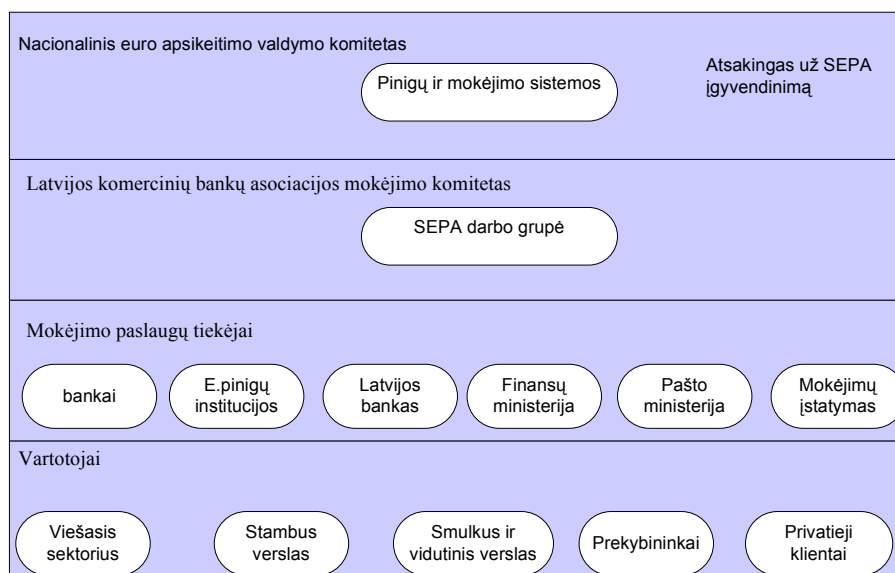
Lietuvos banko sprendimas turėti savo TARGET2 komponento sistemą sudaro galimybes Lietuvoje įsteigtoms finansų įstaigoms tapti visateisiais sistemos dalyviais ir plėtoti konkurencingas atsiskaitymų eurais paslaugas.

Sistemos TARGET2 paskirtis yra vykdyti mokėjimo nurodymus eurais realiu laiku. Per ją atliekami kredito (tarpbankiniai ir klientų) ir debeto (tarpbankiniai) pervedimai. Per sistemoje TARGET2 atidarytas sąskaitas atsiskaitymus taip pat vykdys viena išorinė sistema.

Įdiegus SEPA, finansiniai e. atsiskaitymai verslo įmonėse bus paprastesni, greitesni ir pigesni. Galutinai SEPA į Lietuvos rinką galės integruotis, kai šalyje bus įvesta bendrą ES atsiskaitymo valiuta – euras.

Latvijoje už SEPA priemonių įgyvendinimą atsakinga Pinigų ir Mokėjimų sistemų darbo grupė. Latvijoje bankų sistema įsipareigoja iki 2010 m. įgyvendinti technines, teises struktūras, kad klientai lygiomis teisėmis galėtų vykdyti tarptautinius ir vietinius pavedimus. Svarbiausias žingsnis link SEPA, yra UNIFI ISO 20022 standarto (XML formato pranešimas) integravimas į mokėjimo sistemas. SEPA suteikia galimybės įmonėms, susijusioms su pridėtinės vertės teikiančiomis paslaugomis, siųsti e. sąskaitas, patikrinti juos apmokėjimą. Šias galimybes Latvija planuoja įgyvendinti, kai įgyvendins Europos bankų reikalavimus dėl elektroninių sąskaitų išrašymą bei pateikimą. Latvijos bankai įsipareigoja informuoti savo klientus apie SEPA produktus ir skatinti jų naudojimą.

Bankininkystės sektoriui, įgyvendinant SEPA Latvijoje, atstovauja SEPA darbo grupė, įkurta Latvijos komercinių bankų asociacija. Latvijos centrinis bankas šioje grupėje dalyvauja nuo 2007 m. SEPA numato, kad įgyvendinant šį projektą būtų įtraukti mokėjimo rinkos tarpininkai. Jie teigia, kad svarbiausi dalyviai yra bankai, kurie bendradarbiauja su visais vartotojais: privačiais klientais, įmonėmis, prekybininkais ir t.t.

18 pav. SEPA Latvijos organizacinė struktūra.

Latvija, kaip ES valstybė narė turi įvykdyti savo įsipareigojimą, įgyvendinant SEPA. Todėl ateityje lats bus pakeistas vienu ES valiutos vienetu euru. Iki to laiko mažmeniniai atsiskaitymai vyks nacionaline valiuta. Pagal Latvijos statistinius duomenis 2007 m. II ketv. atsiskaitymai latais įprastu būdu sudarė 92,3 proc., eurai – 4,2 proc. ir kitomis valiutomis – 3,5 proc.

Įgyvendinus SEPA projektą, Latvijos vartotojai, įmonės ir kiti tarpininkai galės siųsti ir gauti pagal vienodus standartus ir taisykles mokėjimų nurodymus.

SEPA įgyvendinimas bus pavadintas beveik užbaigtu, kai 80 proc. Latvijos bankų siūlys SEPA produktus ir SEPA pavedimai sudarys 90 proc. visų atliekamų atsiskaitymų.

2.4. E. sąskaitų pateikimo būdai ir galimybės

Elektroninė sąskaita – tai alternatyva paštu siunčiamai sąskaitai už suteiktas paslaugas ar įsigytas prekes.

Pridėtinės vertės mokesčio sąskaitos faktūros išrašomos elektroninėmis priemonėmis vadinamos e. sąskaitomis. Šių e. sąskaitų teisinę bazę reglamentuoja Elektroninėmis priemonėmis išrašomų ir/ar gaunamų pridėtinės vertės mokesčio sąskaitų faktūrų naudojimo taisyklės. Šiomis taisyklėmis turi vadovautis apmokestinamieji asmenys, kiti asmenys, kurie pagal PVM įstatymo nuostatas pageidauja elektroninėmis priemonėmis išrašyti ir/ar gauti PVM sąskaitas faktūras.

Elektroninėmis priemonėmis išrašomų ir/ar gaunamų PVM sąskaitų faktūrų reikalavimai:

1. Apmokestinamieji asmenys elektroninėmis priemonėmis išrašo ir/ar gauna PVM sąskaitas faktūras naudodami:

- saugų elektroninį parašą, vadovaujantis LR elektroninio parašo įstatymo reikalavimais;
- specializuotą elektroninių duomenų priėmimo-perdavimo programinę įrangą (angl. EDI – electronic data interchange), kurios elektroninių duomenų priėmimo-perdavimo specifikacijos atitinka UN/EDIFACT (ISO 9735) standartus, kaip apibrėžta ES Komisijos 1994 m. spalio 19 d. Rekomendacijoje dėl pasikeitimo elektroniniais duomenimis teisinių aspektų 1994/820/EB, jei susitarime dėl apsikeitimo elektroniniais duomenimis numatyta taikyti procedūras, garantuojančias duomenų kilmės autentiškumą ir vientisumą;
- 2001 m. gruodžio 20 d. ES Tarybos direktyvos 2001/115/EB reikalavimus.

2. Apmokestinamieji asmenys privalo užtikrinti, kad per visą elektroninėmis priemonėmis išrašytų ir/ar gautų PVM sąskaitų faktūrų saugojimo laikotarpį būtų užtikrintas jų kilmės autentiškumas bei turinio vientisumas.

Atsižvelgiant į besiplečiantį informacinių technologijų naudojimą verslo įmonių veiklos procesuose, jau 2001 m. buvo priimtos Šeštosios direktyvos 770/388/EEB pakeitimas ES Tarybos Direktyva 2001/115/EB, kuriuo buvo leista PVM sąskaitas faktūras išrašyti elektroniniu būdu ir nustatyti reikalavimai elektroninėms PVM sąskaitoms faktūroms. Direktyvos nuostatos turėjo būti perkeltos į nacionalinę teisę iki 2004 m. sausio 1 d. Taigi, nuo 2004 m. sausio 1 d. ES valstybėms narėms buvo sudaryta teisinė galimybė išrašyti ir pateikti e. sąskaitas.

Informacinės ir ryšių technologijos turi didelę reikšmę Europos Sąjungos produktyvumui ir bendrojo vidaus produkto augimui bei iš pagrindų keičia mūsų visuomenę ir ekonomiką. Europos bendrija imasi iniciatyvos, siekdama sukurti įtrauktimi pagrįstą informacinę visuomenę, grindžiamą aktyviu informacijos ir informacinių technologijų naudojimu teikiant paslaugas ar parduodant prekes.

Komunikate „i2010 – Europos informacinė visuomenė augimui ir užimtumui skatinti“ Europos Komisija skatina atvirą ir konkurencingą skaitmeninę ekonomiką. 2007 m. spalio 31 d. Europos Komisija priėmė sprendimą dėl Elektroninių sąskaitų faktūrų (e. sąskaitų faktūrų) ekspertų grupės steigimo. Šį sprendimą Europos Bendrijos Komisija priėmė, atsižvelgdama į Europos bendrijos steigimo sutartį, kadangi:

- atnaujintoje Lisabonos strategijoje ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui pateikta visaapimanti ekonomikos reformos darbotvarkė. Siekiant šio tikslo, be kitų dalykų, labai svarbu parengti tarpusavyje suderintus elektroninių sąskaitų faktūrų teikimo sprendimus;
- Europos mokėjimo taryba, Europos bankininkystės sektoriaus sprendimų dėl mokėjimo priemonių priėmimo ir derinimo institucija, įsipareigojo iki 2010 m. sukurti ir įgyvendinti bendrą mokėjimų erdvę;
- e. sąskaitų faktūrų sistema įmonių vidaus procesus sieja su mokėjimo sistemomis. Todėl SEPA ir sėkminga Europos e. sąskaitų faktūrų iniciatyva papildytų viena kitą. Tikimasi, kad

įgyvendinus šias abi iniciatyvas dėl didesnio veiksmingumo ir tiekimo grandžių automatizavimo įmonės ir finansinių paslaugų teikėjai gaus didžiulės naudos.

E. sąskaitų faktūrų ekspertų grupės užduotys yra verslo reikalavimų ir atsakomybės už tam tikrų darbų atlikimą nustatymas, taip pat vadovavimas, siekiant iki 2009 m. pabaigos parengti Europos e. sąskaitų faktūrų sistemą, pagal kurią būtų galima sukurti bendrą koncepcinį modelį, skirtą atviroms ir suderintoms e. sąskaitų faktūrų teikimo paslaugoms Europoje.

Klientų aptarnavimo gerinimas – vienas svarbiausių visų bendrovės rūpesčių. Ypač tai aktualu komunalinio ūkio, energetikos, telekomunikacijų bendrovėms, aptarnaujančioms itin daug gyventojų bei juridinių asmenų. Kadangi bendrovės, teikiančios komunalines paslaugas, parduodančios elektrą bei šilumą, reguliariai išrašo ir pateikia PVM sąskaitas faktūras savo verslo klientams, jiems yra labai aktuali galimybė teikti ir siųsti e. sąskaitas.

SEPA projektas kartu įgyvendina ir e. sąskaitų pateikimo galimybę e. bankininkystėje. Lietuvos komerciniai bankai pasirašę SEPA kredito pervedimų susitarimą, sudarė galimybę įmonėms išrašyti ir pateikti e. sąskaitą e. bankininkystėje.

Finansų įstaigos atsako už savo SEPA produktų kokybę. Remiantis SEPA schemomis, finansų įstaigos gali savarankiškai ir bendradarbiaudamos su kitomis įstaigomis kurti ir siūlyti pažangesnius produktus ar paslaugas savo klientams. SEPA pridėtinę vertę sukuriančios paslaugos:

- elektroninis sąskaitų apmokėjimas;
- elektroninis pateiktų ir apmokėtų sąskaitų sutikrinimas;
- mokėjimo sprendimai internetinei bankininkystei.

Pridėtinę vertę sukuriančios paslaugos apibrėžiamos kaip į ateitį orientuotos paslaugos, dažnai siejamos su SEPA mokėjimo priemonėmis. Šias paslaugas gali siūlyti ir bankai, ir ne bankai. Eurosistema skatina Europos mokėjimo tarybą ir įmones bendradarbiauti kuriant sprendimus dėl kai kurių dažniausiai naudojamų pridėtinę vertę sukuriančių paslaugų ir jų minimalių standartų. Elektroninių sąskaitų pateikimas siūlomas klientams prieš atliekant mokėjimą, kai sąskaitos siunčiamos teisiai į mokėtojo e. bankininkystę, o mokėtojai paėmus sąskaitą, automatiškai sukuriamas mokėjimo nurodymas. Jame yra atitinkama informacija apie mokėtoją ir mokėjimo gavėją.

Kita paslauga – elektroninis pateiktų ir apmokėtų sąskaitų sutikrinimas – tai paslauga, siūloma klientams jau atlikus mokėjimą. Naudojantis šia paslauga, mokėtojai elektroniniu būdu pateikta sąskaita sutikrinama su iš jo gautu mokėjimu, tada mokėjimo gavėjo apskaitos duomenys automatiškai atnaujinami.

3. EKSPERIMENTINIS TYRIMAS, ĮVERTINANT FINANSINIŲ E. ATSISKAITYMŲ POREIKĮ IR INTEGRAVIMĄ VERSLO ĮMONIŲ FINANSINĖJE VEIKLOJE

Eksperimentinio tyrimo tikslas – įvertinti finansinių e. atsiskaitymų poreikį ir integravimą verslo įmonių finansinėje veikloje.

Uždaviniai:

1. Įvertinti finansinių e. atsiskaitymų paslaugų poreikį verslo įmonių finansinėje veikloje.
2. Įvertinti finansinių e. atsiskaitymų paslaugų integravimą verslo įmonių finansinėje veikloje.
3. Įvertinti finansinių e. atsiskaitymų būdus, naudojamus verslo įmonių finansinėje veikloje.

Uždavinių vykdymo planas:

- sudaryti anketos klausimyną;
- nustatyti respondentų imties tūrį;
- pateikti anketinę apklausą respondentams;
- atlikti anketinės apklausos duomenų analizę;
- atlikti statistinių duomenų dinaminę analizę.

3.1. Anketinės apklausos turinio analizė ir respondentų imties tūrio nustatymas

Anketinė apklausa buvo sukurta ir pateikta internetinėje svetainėje www.apklausa.lt. Anketoje buvo pateikti 12 klausimų. Visi šie klausimai yra esminiai ir atspindi tam tikrą informaciją (žr. 1 priedas): 1-2 klausimai nurodo respondento tipą, 3-6 klausimai – koku būdu respondentai atlieka vietinius pervedimus, 8-9 klausimai – koku būdu atliekami tarptautiniai pavedimai, 7,10-12 klausimai – atspindi e. atsiskaitymų problemas, SEPA problemas ir privalumus.

Imties tūrio nustatymo būdas yra tipinis, t.y. tiriamoji populiacija suskirstoma į atskiras grupes: akcinės bendrovės, uždarnosios akcinės bendrovės, personalinės (individualios) įmonės. Imties tūris buvo nustatytas pagal Turausko formulę:

$$n = \frac{1}{\varepsilon^2 + \frac{1}{N}},$$

Čia: n – imties tūris,

ε – tikslumo koeficientas (95 proc tikslumo, $\varepsilon = 0,05$),

N – populiacijos dydis.

Iš viso RST aptarnauja 24357 komercinių klientų. Iš jų:

- 4103 biudžetinių įstaigų;
- 9388 fizinių asmenų, sudariusių komercines sutartis;
- 10866 verslo įmonių (AB, UAB, Pl/I).

Kadangi verslo įmonės sudaro trys grupės, tikslinga nustatyti kiekvienos grupės imties tūrį. Taigi, RST populiacijos skaičius sudaro:

- 153 – akcinės bendrovės;
- 6844 – uždarnosios akcinės bendrovės;
- 3869 – personalinės ar individualiosios įmonės.

Respondentų skaičius pagal Turausko formulę su 95 proc. tikslumu yra:

- 105 – akcinės bendrovės;
- 370 – uždarnosios akcinės bendrovės;
- 357 – personalinės/individualiosios įmonės.

Anketų nuorodos buvo išsiųstos RST verslo klientams el. paštu iš RST bendrosios duomenų bazės. Iš viso buvo išsiųsta 3452 anketos (tiek kontaktinės informacijos turima RST bazėje). Kartu su anketa buvo siunčiamas lydraštis, paaiškinantis apklausos tikslą, ir išankstinis padėkojimas.

3.2. Anketinės apklausos duomenų analizė

Pagal pateiktą apklausą atsakė iš viso 896 respondentų: 120 – akcinių bendrovių; 373 – uždarnosios akcinės bendrovės, 403 – personalinės ar individualiosios įmonės (žr. 19 pav.) Šis respondentų skaičius atitinka nustatyto imties tūrio. Todėl galima teigti, kad respondentų rezultatai gali atstovauti visą populiaciją 95 proc. tikslumu.

Jūsų įmonė	
AB	 (120) 13,39%
UAB	 (373) 41,63%
Individuali/personalinė	 (403) 44,98%

19 pav. Apklausos respondentų grupavimas.

100 proc. respondentų atsakė, kad jų įmonė turi atsiskaitomąją sąskaitą banke, iš kurios atliekami vietiniai pavedimai (žr. 20 pav.).

Ar Jūsų įmonė turi einamąją atsiskaitomąją sąskaitą?	
Taip	(896) 100.00%
Ne	(0) 0.00%

20 pav. Apklauskos rezultatai.

Įmonės savo finansinėje veikloje vietinius pavedimus skirsto į sąskaitų apmokėjimą už komunalines paslaugas ir atsiskaitymą už prekes. Todėl klausimas apie atsiskaitymo būdus, buvo pateiktas iš dviejų dalių: vienas – apie atsiskaitymus už komunalines paslaugas, kitas – už prekes (žr. 21 pav.).

Kokiu būdu Jūsų įmonė atlieka PVM sąskaitų faktūrų apmokėjimą už suteiktas komunalines paslaugas?	
Grynais pinigais	(138) 15.38%
Internetu	(689) 76.92%
Tiesioginio debeto būdu	(69) 7.69%

Kokiu būdu Jūsų įmonė atsiskaito pagal sąskaitas už prekes?	
Internetu	(703) 78.46%
Grynais pinigais	(193) 21.54%
Kitu būdu	(0) 0.00%

21 pav. Respondentų atsiskaitymo būdo už prekes ir komunalines paslaugas analizė.

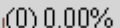
Dauguma respondentų atsakė, kad už suteiktas komunalines paslaugas ir prekes atsiskaito internetu: atitinkamai 76,92 proc. ir 78,46 proc. Lietuvos statistikos departamento duomenimis internetą savo veikloje naudoja 92,8 proc. įmonių. Taigi, ne visos verslo įmonės finansinius atsiskaitymus finansinėje veikloje dar nepilnai integravo į e. erdvę.

Priežastys dėl ko ne visi verslo klientai naudojami e. atsiskaitymo būdais gali būti įvairūs. Akcinė bendrovė Rytų skirstomieji tinklą Klientų aptarnavimo skyrius 2007 m. spalio – lapkričio mėn. atliko neoficialų tyrimą, kuriuo metu buvo bandoma nustatyti verslo įmonių atsiskaitymo būdus bei priežastį, kodėl klientai atsiskaito grynais pinigais RST kasose. Šis tyrimas buvo reikalingas, nes 2008 m. buvo planuojama uždaryti kasas (grynųjų pinigų administravimas, inkasavimas reikalauja didelių kaštų). Šis tyrimas buvo telefoninės apklausos formos. Jis parodė, kad mažos uždarnosios akcinės bendrovės, individualiosios įmonės bei fiziniai asmenys, užsiimanys versline veikla, dažniau atsiskaito grynais pinigais RST kasose. Apklaustieji klientai nurodė, kad atsiskaitymas grynais pinigais yra jiems patogesnis ir saugesnis. Apklauskos rezultatai buvo šie:

- 20 proc. klientų nurodė, kad jie nepasitiki finansiniais e. atsiskaitymais, nors ir turi atsiskaitomąją sąskaitą tam tikram banke;
- 70 proc. klientų, atsiskaitančių grynais pinigais, nurodė, kad atsiskaitymas RST kasose

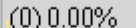
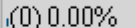
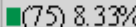
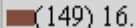
yra be komisinio mokesčio, kas leidžia per metus sutaupyti tam tikras lėšas;

- apie 10 proc. klientų nurodė, jog niekad net negalvoja apie kitus atsiskaitymo būdus. Jie tiesiog priprato nuo senų laikų atsiskaitinėti būtent tokiu būdu.

Kuriais e. bankininkystės paslaugomis naudojasi Jūsų įmonė, atliekant vietinius atsiskaitymus?		
Vietiniai pavieniai pervedimai		(474) 52.9%
PC Banking		(287) 32.03%
Tiesioginis debetas		(89) 9.93%
SEPA (vieninga mokėjimo sistema)		(46) 5.13%
Visai nesinaudoja		(0) 0.00%

22 pav. Respondentų naudojamų atsiskaitymų priemonių analizė.

Nors už paslaugas ir prekes ne visi verslo klientai atsiskaito elektroniniu būdu, tačiau visi respondentai pasirinko tam tikrą atsiskaitymo būdą, atliekant vietinius pavedimus. Nei vienas iš respondentų nepažymėjo (0 proc.), kad nesinaudoja e. bankininkystės paslaugomis. Daugiausia respondentų naudoja paprastus pavienius vietinius pavedimus – 52,9 proc. PC Banking pasirinko 287 respondentų (32,03 proc.). Tiesioginio debeto paslauga Lietuvoje yra ne itin populiari. Šį būdą pasirinko tik 89 klientai kas sudaro tik 9,93 proc. Tuo tarpu Europoje tiesioginio debeto paslauga kiekvienais metais tampa vis populiareesnė ir 2007 m. šiuo būdu atsiskaitinėja apie 25 proc. Vieningą mokėjimo sistemą naudoja vos tik 5,13 proc. Manoma, kad ši paslauga nėra populiari, nes ji į e. bankininkystę integruota tik nuo 2008 m. sausio mėn.

Su kokiais problemomis teks susidurti, atliekant vietinius atsiskaitymus?	
Didelis komisinis mokestis	 (0) 0.00%
Dažnai pasitaiko pavedimų atmetimai	 (0) 0.00%
Retai pasitaiko pavedimų atmetimai	 (672) 75.00%
E. atsiskaitymų sistemos dažnai neveikia	 (75) 8.33%
Kitos priežastys	 (149) 16.67%

23 pav. Problemų, su kuriomis susiduria respondentai atliekant vietinius pavedimus, analizė.

Atliekant vietinius atsiskaitymus elektroniniu būdu e. bankininkystės pagalba 75 proc. respondentų teigia, jog pavedimo atmetimas retai pasitaiko. 8,33 proc. respondentų nurodė, kad e. atsiskaitymų sistemos dažnai neveikia. 16,67 proc. atsakiusiųjų pasirinko kitas priežastis – tai nepatogumas prisijungiant (slaptažodžių užmirštamumas, nekorektiškas duomenų suvedimas ir pan.).

Metasite Business Solutions 2008 m. atliktu tyrimu ir pateiktais Baltic E-Banking Report ataskaitos rezultatais nustatyta, kad Swedbankas ir SEB bankas teikia geriausias e. bankininkystės

paslaugas.

2008 m. spalio mėn. tyrimo kompanija „Sinopticum“ atliko internetinį tyrimą, kuriuo metu buvo nustatomas bankų patikimumas. Tyrimo metu nustatyta, kad 40 proc. respondentų labiausiai pasitiki SEB banku, 21 proc. apklaustųjų nurodė, jog labiau pasitiki Swedbanku, Danske banku pasitiki 11 proc., AB DnB Nord banku – 5 proc., Finasta, Nordea bei Ūkio banku pasitiki 4 proc., Snoras banku – 2 proc., Medicinos ir Šiaulių banku po 1 proc. respondentų. 6 proc. apklaustųjų nurodė, kad nepasitiki nei vienu Lietuvos komerciniu banku.

Ar Jūsų įmonė atlieka tarptautinius atsiskaitymus?	
Taip	(815) 90.91%
Ne	(81) 9.09%

Jei į 8 klausimą atsakėte "Taip", pažymėkite kokių būdu atliekate tarptautinius atsiskaitymus?	
Tarptautiniai pavedimai	(733) 81.82%
SEPA	(82) 18.18%

24 pav. Respondentų tarptautiniu atsiskaitymu būdo analizė.

Pažymėtina, kad 90,91 proc. apklaustųjų atlieka tarptautinius atsiskaitymus ir tik 9,09 proc. tarptautinių atsiskaitymų neatlieka (žr. 24 pav.). Įprastu tarptautiniu pavedimu naudojasi 733 apklaustųjų arba 81,82 proc. ir tik 82 (18,18 proc.) respondentų naudoja SEPA paslaugomis. Žemiau pateiktame palyginime (žr. 25 pav.) nurodyti respondentų pasirinktos problemos, su kuriomis tenka susidurti atliekant tarptautinius atsiskaitymus įprastu būdu.

Atliekant tarptautinius atsiskaitymus įprastu būdu, su kokiomis problemomis teko susidurti?	
Didelis komisinis mokestis	(456) 43,88%
Dažnai pasitaiko pavedimo atmetimas	(123) 11,84%
Ilgai trunkanti operacija	(460) 44,27%
Kita	(0) 0.00%

25 pav. Tarptautinių atsiskaitymų pasitaikančios problemos.

43,88 apklaustųjų nurodė, kad labai didelis komisinis mokestis: SEB banke šis mokestis yra nuo 60 iki 140 Lt, Swedbanke – nuo 85 iki 350 Lt. 44,27 proc. respondentų teigia, kad tarptautinis mokėjimas yra ilgai trunkanti operacija: SEB banke ir Swedbanke ši operacija atliekama iki 5 darbo dienų. 123 respondentai nurodė, kad dažnai pasitaiko pavedimo atmetimas. Pavedimo atmetimas būna dėl e. atsiskaitymų sistemų nesuderinamumo: kompiuterių architektūros problemos, teisinio

reglamentavimo problemos, finansinių patariamųjų sistemų platformų problemos.

Atliekant tarptautinius ar/ir vietinius pervedimus per SEPA, su kokiomis problemomis teks susidurti?	
Didelis komisinis mokestis	(21) 2.49%
Ilgai trunkanti operacija, atliekant tarptautinius mokėjimus	(10) 1.19%
Dažnai pasitaiko atsiskaitymo atmetimas	(0) 0.00%
Retai pasitaiko atsiskaitymo atmetimas	(41) 4.88%
Kitos priežastys	(10) 1.19%
Nesinaudojama SEPA	(733) 87.16%

26 pav. Tarptautinių atsiskaitymų, atliekamų per SEPA, pasitaikančios problemos.

Atliekant tarptautinius atsiskaitymus, naudojantis SEPA paslaugomis, 21 respondentų nurodė, kad komisinis mokestis yra didelis (žr. 26 pav.). Palyginus su įprasto tarptautinio pavedimo šis mokestis sumažėjo – SEB banke iki 35 Lt, Swedbanke iki 40 Lt – jis lieka dar per didelis klientams, atliekantiems šiuos pavedimus. 1,19 (10) respondentų, naudojančių SEPA, teigia, kad operacija vis dar ilgai trunka, nors pavedimo laikotarpis per SEPA sutrumpėjo nuo 5 iki 2-3 darbo dienų. Daugiausia apklaustųjų, naudojančių SEPA, nurodė, kad pavedimo atmetimas retai pasitaiko ir nei vienas iš respondentų nenurodė, kad dažnai pasitaiko pavedimo atmetimas. Žemiau pateiktoje analizėje pateikti SEPA privalumai prieš įprastus tarptautinius pavedimus.

Pažymėkite prašome SEPA privalumus prieš įprastus pervedimus	
Sumažėjo komisinis mokestis	(78) 8.09%
Pavedimo operacijos trukmė tapo trumpesnė	(73) 7.57%
Retai pasitaiko atsiskaitymo atmetimas	(80) 8.29%
Visai nepasitaiko atsiskaitymo atmetimas	(0) 0.00%
Nesinaudojome SEPA	(733) 76.03%

27 pav. SEPA privalumai prieš įprastus pavedimus.

Atliekant pavedimus per SEPA, lyginant su įprastais pavedimais, 78 respondentai nurodė, kad sumažėjo komisinis mokestis. Įmonėms, kurios atlieka dažnai tarptautinius pavedimus tai yra didelis privalumas, leidžiantis sumažinti savo išlaidų kaštus. 7,57 proc. (73 respondentai) apklaustųjų nustatė, kad pavedimo operacijos trukmė tapo trumpesnė. Šis privalumas nurodo, kad trumpiau trunkanti operacija leidžia laiku atsiskaityti už prekes ar paslaugas, o kartu ir sutaupyti lėšas, ilgiau laikant investuotus pinigus. 80 respondentų nurodė, kad pavedimo atmetimas pasitaiko labai retai. Tuo tarpu, atliekant įprastus tarptautinius pavedimus, 123 respondentai nurodė, kad pavedimo atmetimas

pasitaiko dažnai.

Klasikinė koreliacija. Klasikinė (Pirsono) koreliacija skaičiuojama taip:

$$r = \frac{(\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y}) / n)}{S_x S_y},$$

Čia: r – koreliacijos koeficientas;

x_i ir y_i – atskirų stebėjimų rezultatai;

$\bar{x}$ ir $\bar{y}$ – kintamųjų vidurkiai;

n – imties dydis;

S_x ir S_y – kintamųjų standartiniai nuokrypiai.

Pagal šią formulę gaunamas koreliacijos koeficientas nuo -1 iki +1: teigiamos reikšmės reiškia teigiamą koreliaciją, neigiamos – neigiamą koreliaciją. Jei gaunamas 0, vadinasi, koreliacijos nėra.

Koreliacija prasminga skaičiuoti tik tiems duomenims, kurie gali būti susiję. Sakykime, kad e. atsiskaitymų naudojimas verslo įmonių finansinėje veikloje priklauso nuo interneto naudojimo verslo įmonėse.

Pagal šio darbo atliktą tyrimą 78,46 proc. respondentų atsiskaito už komunalines paslaugas ir 76,92 proc. atsiskaito už įsigytas prekes internetu. Vidurkis ($\bar{x}$) lygus 77,69 proc. Lietuvos statistikos departamento duomenimis 92,7 proc. ($\bar{y}$) verslo įmonių naudoja internetu. Imties tūris yra lygus 896 respondentų. S_x ir S_y – kintamųjų standartiniai nuokrypiai, atitinkamai – 0,05 ir 0,01.

$$\begin{aligned} r &= \frac{((78,46\% - 77,69\%) * (100\% - 92,7\%) + (76,92\% - 77,69\%) * (100\% - 92,7\%)) / 896}{0,05 * 0,01} = \\ &= \frac{(0,77 * 7,3 - 0,77 * 7,3) / 896}{0,0005} = 0 \end{aligned}$$

Taigi, koreliacijos reikšmė lygu 0, vadinasi, koreliacijos nėra. Tuo atveju, kai koreliacijos nėra, e. atsiskaitymų naudojimas verslo įmonių finansinėje veikloje nepriklauso nuo to ar įmonė naudoja internetu, ar ne.

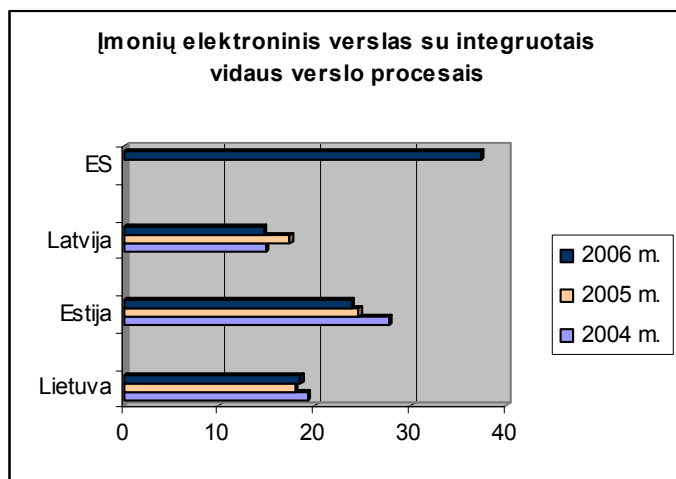
3.3. Finansinių e. atsiskaitymų dinamika verslo įmonių finansinėje veikloje

Verslas bei verslo įmonės savo egzistavimo pasaulinėje rinkoje pradėjo labai seniai. Su kiekvienais metais, amžiais, kartomis, augant poreikiams, galimybėms, auga verslas ir verslo įmonės. Atsiranda naujos prekės, paslaugos, tobulėja vidiniai darbo procesai, modernizuojama naudojama vidiniuose procesuose įranga bei sistemos. Atsiradus kompiuteriams bei pasauliniam tinklui, verslo

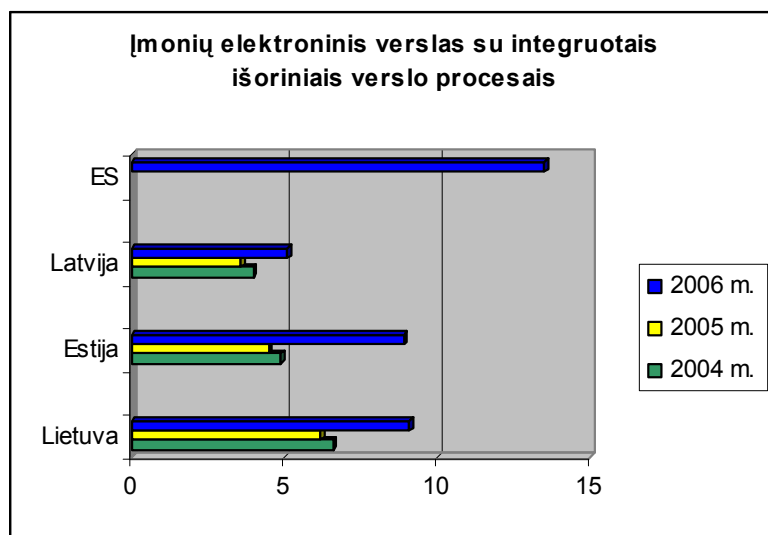
įmonės stengiasi kuo stipriau integruotis į šiuolaikinio verslo atmosferą, diegiant naujas elektronines sistemas, kurios padeda organizuoti greitą ir kokybišką darbuotojų darbą ir tuo pačiu išlaikyti savo įmonėje gerus specialistus.

3.3.1. Finansinių e. atsiskaitymų paslaugų perspektyvų verslo įmonėse dinamika

Pastarieji du dešimtmečiai pakeitė verslo įmonių veiklą. Augant interneto naudotojams, verslo įmonės yra priverstos tobulinti savo veiklos funkcionalumą, perkeldant ją į e.erdvę.

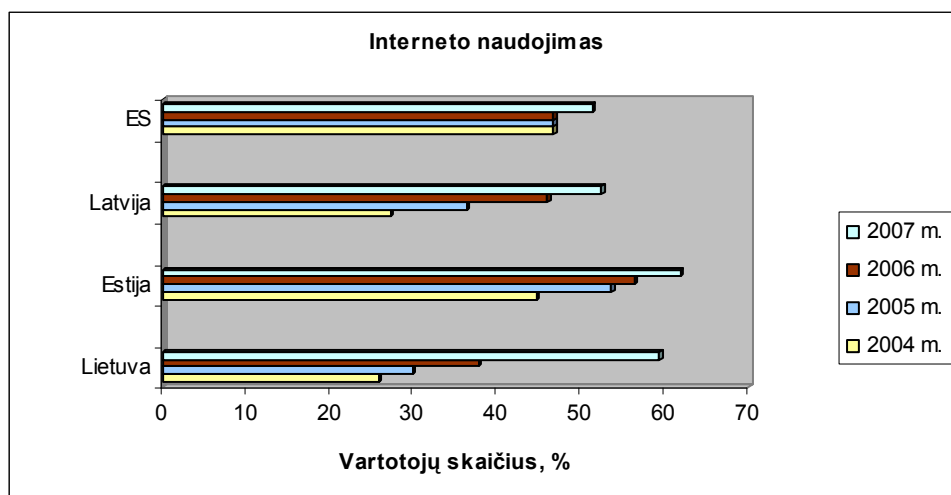
28 pav. Baltijos šalių įmonių vidaus procesų perkėlimo į e.erdvę palyginimas su ES šalimis

29 pav. Baltijos šalių įmonių išorės procesų perkėlimo į e.erdvę palyginimas su ES šalimis

Pagal Europos informacinės visuomenės vystymosi komisijos 2007 metų pranešimo statistinius duomenis Lietuvos informacinė būklė sparčiai keičiasi – didėja internetinio tinklo vartotojų skaičius, įmonės plečia savo veiklą elektroninėje erdvėje. Interneto prieigos (naudojant kompiuterį)

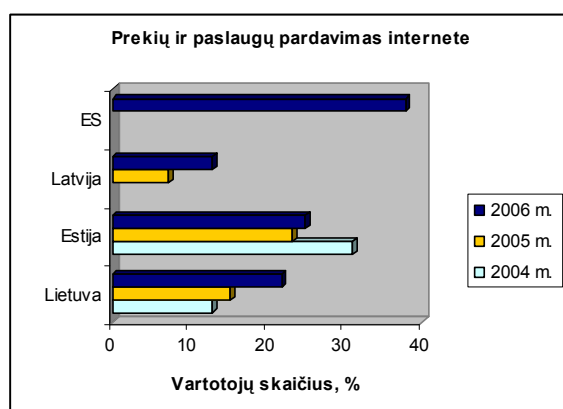
paslaugų abonentų skaičius laikotarpio pabaigoje buvo 581,9 tūkst. (t. y. 17,3 abonentai 100 gyventojų) ir, palyginti su 2006 metų pabaiga, interneto abonentų skaičius išaugo 39,4 proc. Lyginant Baltijos šalis ir ES, Estijos rodikliai interneto naudojimo atžvilgiu lenkia Europos Sąjungos vidurkinį rodiklį. Lietuva atsilieka nuo savo kaimyninių šalių: jei 2006 m. Estijoje interneto naudotojų buvo 56,3 %, Lietuvoje šis rodiklis vos siekė 37,7 % (30 pav.).

30 pav. Interneto paslaugų statistinių duomenų palyginimas Baltijos šalyse ir ES

Paskutinį praėjusio amžiaus dešimtmetį įmonės daugiausia siekė rasti efektyvesnių apyvartinio kapitalo naudojimo galimybių, norėdamos padidinti kapitalo apyvartumą, mažinti sąnaudas ir didinti vykdomųjų sistemų efektyvumą, didinti paklausą bei sulėtinti jos gyvavimo ciklus.

Pagal pateiktus statistinius duomenis apie paslaugų bei prekių pardavimą internete, šios srities Lietuvos rodikliai turi tendenciją augti ir aplenkė Latvijos rodiklius. Estijos rodiklis 2005 metais sumažėjo, o dabar vėl kyla aukštyn (31 pav.).

31 pav. Prekių ir paslaugų pardavimo internete palyginimas ES ir Baltijos šalyse

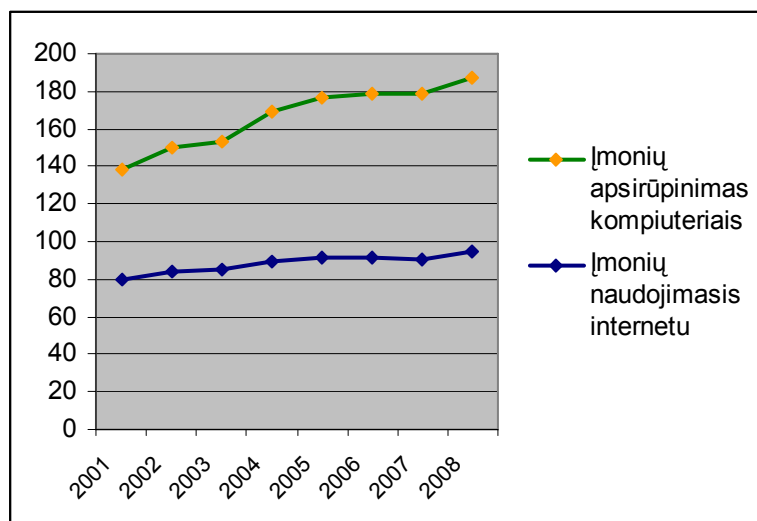
3.3.2. E. atsiskaitymų priemonių integravimo į verslo įmonių finansinę veiklą analizė

Siekiant verslo efektyvumo, didėja veiklos procesų automatizavimo ir integravimo poreikiai. Savo funkciją tradicinės įmonės įgyvendina įprastais būdais. Novatoriškos įmonės dalį savo funkcijų įgyvendinimą perkelia į e. erdvę: klientų informavimas elektroniniu paštu, sutarčių ir dokumentų perdavimas internetu, juos pasirašius e. parašu, finansinių atsiskaitymų vykdymas elektroninių mokėjimų priemonių pagalba.

Įmonės nuolat susiduria su mokėjimų metodų įvairove. Visa tai sąlygoja operatyvios informacijos trūkumą, kuria remiantis priimami einamieji ir ateities sprendimai.

Pagal „VisaEurope“ inicijuotą tyrimą, kuriame dalyvavo atstovai iš 7 Europos šalių, 48 proc. prekybininkų sutinka, kad e. atsiskaitymai yra labai svarbūs siekiant pilnai integruotis į informacinę visuomenę bei siekiant didinti pardavimo proceso automatizavimą. Tam pritaria 53 proc. Jungtinės Karalystės ir 50 proc. Nyderlandų prekybininkų.

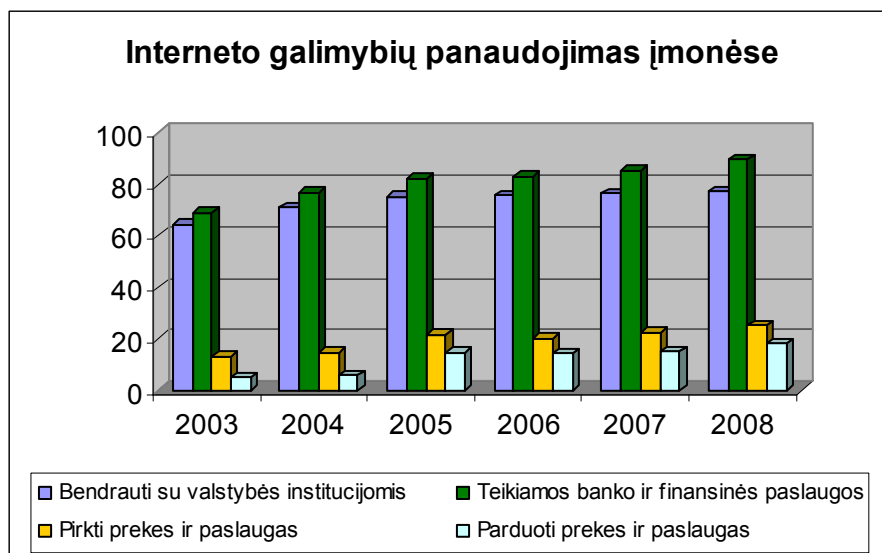
Verslo finansiniai e. atsiskaitymai neabejotinai laimi prieš grynus. 2007 m. pradžioje devynios iš dešimties Lietuvos gamybos ir paslaugų įmonių, kuriuose dirbo 10 ir daugiau darbuotojų savo kasdieninėje veikloje naudojo kompiuterius: kompiuteriais naudojosi 90,5 proc., internetu 88,4 proc. verslo įmonių.

32 pav. Įmonių naudojimasis kompiuteriu ir internetu statistiniai duomenys (šalt. Lietuvos statistikos departamentas).

Tuo tarpu 2008 m. pradžioje kompiuteriais naudojosi vidutiniškai 94,8 proc., internetu 92,8 proc. Tai reiškia, kad verslo įmonės turi beveik šimtaprocentinę galimybę integruoti savo finansinius atsiskaitymus į e. erdvę.

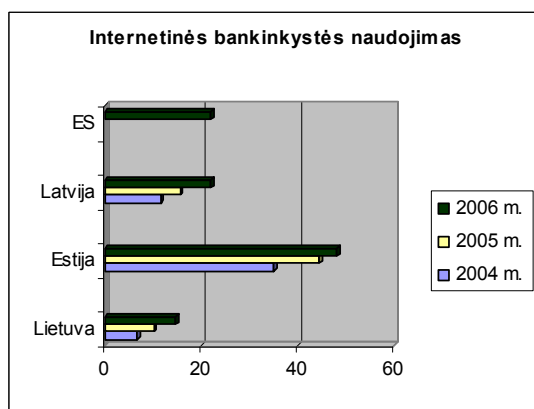
Verslo įmonės internetinio tinklo ir kompiuterių galimybes naudoja skirtingiems tikslams. Pagal atliktus statistinius tyrimus, verslo įmonės minėtas galimybes 89,6 proc. naudoja teikiamoms banko ir finansinėms paslaugoms, 77,1 proc. – bendravimui su valstybinėmis institucijomis. Mažiausiai naudojama perkant ir parduodant prekes ar paslaugas (žr. 33 pav.).

33 pav. Interneto galimybių panaudojimų įmonėse palyginimas.

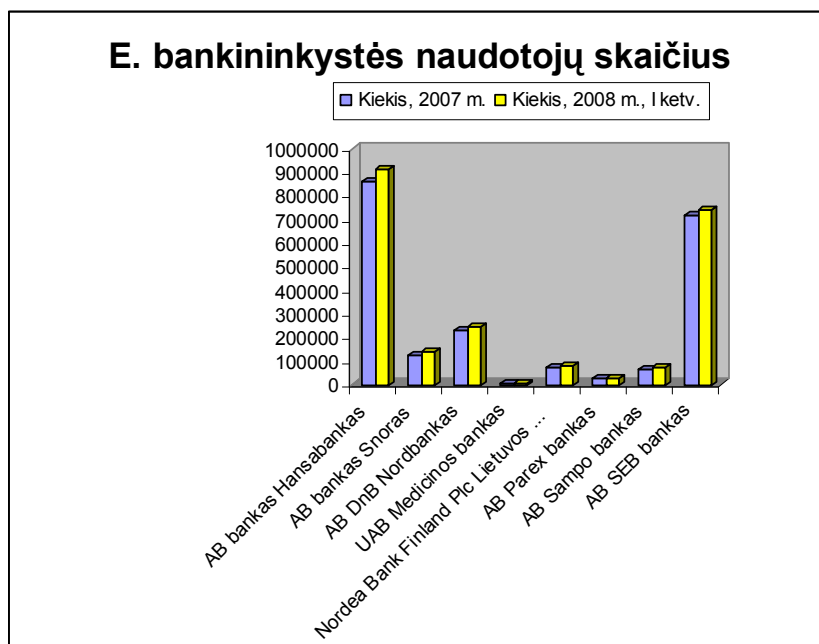
Taigi, pažymėtina, kad dauguma verslo įmonių interneto ir kompiuterio galimybes panaudoja banko teikiamoms paslaugoms, arba kitaip tariant, e. bankininkystės paslaugoms.

E. bankininkystės bendras naudotojų skaičius turi tendenciją augti: 2004 m. bendras naudotojų skaičius Lietuvoje sudarė tik 8 proc. nuo visų atliekamų operacijų skaičiaus. 2007 m. šis skaičius padidėjo daugiau nei dvigubai ir sudarė apie 20 proc. Tuo tarpu Estijos šalyje 2006 m. e. bankininkystės paslaugomis naudojosi apie 50 proc. Palyginus su ES rodikliu, kuris sudaro 22 proc., Lietuva kol kas ženkliai atsilieka.

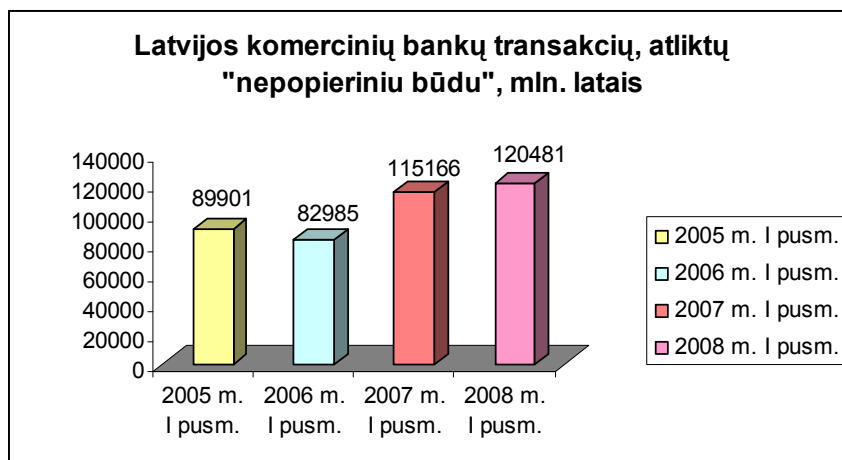
34 pav. E. bankininkystės Baltijos šalių naudojimo palyginimas su ES šalimis

E. bankininkystės paslaugų naudotojų skaičius Lietuvoje auga kaip tarp privačių klientų, taip ir tarp verslo klientų. Atlikus tyrimus nustatyta, kad 2008 m. e. bankininkystės naudotojų skaičius didesnis nei 2007 m. Pažymėtina, jog didžiausias e. bankininkystės paslaugų naudotojų skaičius priklauso Swedbankui, antras pagal naudotojų skaičių yra AB SEB bankas (žr. 35 pav.).

35 pav. Lietuvos bankų e. bankininkystės naudotojų skaičius 2007 - 2008 m.

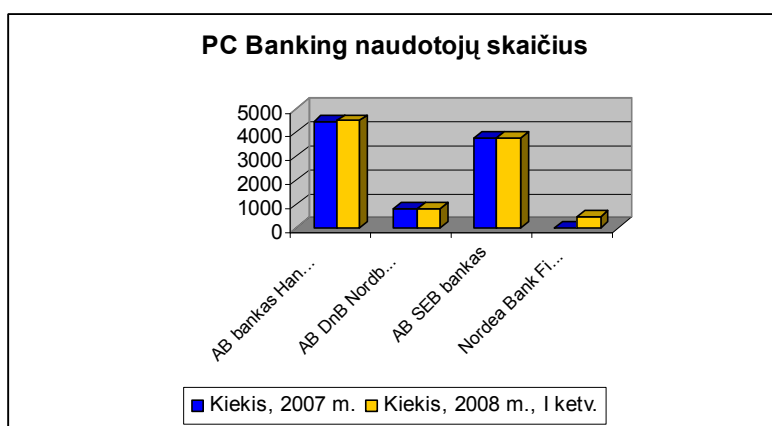
Kaimyninėse šalyse e. bankininkystė taip pat plačiai naudojama. Žemiau pateiktame grafike (žr. ...pav.) parodytos Latvijos komercinių bankų pavedimų transakcijos, atliktos „nepopieriniu būdu“. Šie duomenys pateikti milijonais latų. Pažymėtina, kad 2005 m. transakcijų dydis buvo didesnis nei 2006 m., tačiau nuo 2007 m. piniginių transakcijos vėl kyla aukštyn. Tai rodo, kad auga klientų pasitikėjimas bankais. Pagal 2008 m. Metasite Business Solutions atliktą tyrimą geriausias e. bankininkystės paslaugas teikia SEB bankas bei Swedbankas.

36 pav. Latvijos komercinių bankų atliktų „nepopieriniu“ būdu transakcijų statistiniai duomenys (šalt. Latvijos komercinių bankų asociacijos duomenys).

E. bankininkystė savo verslo klientams siūlo PC Banking paslaugą. Tai paslauga analogiška e. bankininkystei, tačiau skirtumas tame, kad ji skirta tik verslo klientams, kurie prisijungia prie PC Banking per specialų modemą. Ši paslauga leidžia verslo klientams atlikti vietinius ir tarptautinius mokėjimus, atlikti grupinius mokėjimus, pirkti ir parduoti valiutą, atlikti visus paruoštus pavedimus vienu metu.

37 pav. parodyta, kad PC Banking naudotojų skaičius 2008 m. palyginus su 2007 m. ženkliai pasikeitė tik Nordea banke. Pagal šio darbo atliktą tyrimą PC Banking paslaugą naudoja tik 287 respondentai iš 869. Iš viso 2008 m. PC Banking naudotojų skaičius SEB banke – 3800, Swedbanke – 4472, DnB Nord banke – 800, Nordea banke – 486 klientų.

37 pav. Lietuvos bankų PC Banking naudotojų skaičius 2007 - 2008 m.

3.3.3. E. atsiskaitymų dinamika verslo įmonių finansinėje veikloje: RST pavyzdžiu

AB Rytų skirstomieji tinklai (RST) įkurta 2001 m. gruodžio 31 d. reorganizavus AB „Lietuvos energija“. Bendrovė skirsto ir tiekia elektros energiją. Šiuo metu RST aptarnauja per 750 tūkst. privačių klientų ir per 24 tūkst. verslo klientų 34,8 tūkst. kv. km Lietuvos teritorijoje: Vilniaus, Panevėžio, Alytaus ir Utenos apskrityse bei dalyje Kauno ir Marijampolės apskričių.

Rodmenų deklaravimas. Verslo klientas, tapęs RST klientu, kiekvieną mėnesį privalo deklaruoti elektros apskaitos prietaiso rodmenis, pagal kuriuos išrašoma ir pateikiama PVM sąskaita faktūra. Tam, kad rodmenų deklaravimo procesas būtų palankesnis klientams, RST siūlo šias deklaravimo galimybes:

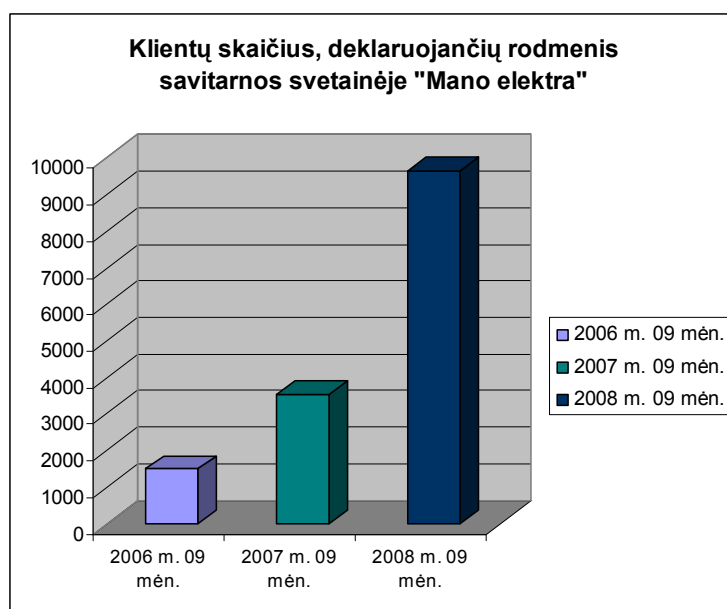
- deklaravimas RST savitarnos svetainėje „Mano elektra“;
- atsiskaitymą pagal apskaičiuotą vidurkį;
- rodmenų nurašymas, prijungus apskaitą prie automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos.

Klientas, norėdamas deklaruoti rodmenis savitarnos svetainėje „Mano elektra“, turi prisijungti prie jos. Slaptažodis ir prisijungimo vardas yra individualiai suteikiami kiekvienam klientui. Prisijungęs, jis užpildo reikiamus laukelius ir perduoda užpildytą rodmenų deklaravimo pažymą.

Savitarnos svetainė „Mano elektra“ RST įdiegta 2004 m. Jos procesai kiekvienais metais buvo tobulinami. Iš pradžių „Mano elektra“ buvo pavadinta tiesiog portalu klientams, kuriame galėjo privatūs klientai peržiūrėti informaciją apie atsiskaitymus, atliktus mokėjimus už elektrą pagal atsiskaitymo knygelę. Nuo 2005 m. RST atliko portalą pokyčius ir suteikė verslo klientams galimybę deklaruoti bei perduoti rodmenis elektroniniu būdu. Tačiau klientų, deklaruojančių elektros apskaitos prietaisų rodmenis, buvo labai mažai. Pagrindinės rodmenų nedeklaravimo priežastys yra šios:

- informacijos stoka klientams;
- neišleisti reklaminiai leidiniai;
- neparuota mokomoji medžiaga darbuotojams.

2007 m. rugpjūčio mėn. RST centrinės buveinės klientų aptarnavimo skyrius savo verslo klientams išsiuntė reklaminį raštą, kuriame buvo išvardinti savitarnos svetainės privalumai ir galimybės. Šiek tiek vėliau buvo išleistas leidinys-instrukcija „Mano elektra“ verslo klientams. 38 pav. parodyta klientų, naudojančių „Mano elektra“, kitimo dinamika: 2007 m. lyginant su 2006 m. deklaruojančių rodmenis per „Mano elektra“ beveik padvigubėjo. O 2008 m. deklaruojančiųjų skaičius viršijo 10 tūkst.

38 pav. RST klientų, deklaruojančių elektros apskaitos prietaisų rodmenis per savitarnos svetainę „Mano elektra“, statistiniai duomenys.

Atsiskaitymo pagal apskaičiuotą vidurkį paslauga yra beveik nenaudojama klientų dėl

papildomų sąlygų, apribojančių paslaugos naudojimą. Iš 24 tūkst. klientų šia paslauga naudojami vos 43 klientai. Šia paslauga gali naudotis tik verslo klientai, kurių objektų leistinoji naudoti galia yra 30 kW ir mažiau.

Be to, atsiskaitant pagal apskaičiuotą vidurkį, klientai ir RST darbuotojai susidūrė su tam tikromis apskaičiavimo problemomis, kai fiksuojama permoka, t.y. apmokėtas pagal apskaičiuotą vidurkį rodmuo yra didesnis nei RST darbuotojo nurašytas faktinis rodmuo. Tokiu atveju, RST vadybininkas privalo perskaičiuoti priskaitymą ir sugrąžinti permokėto elektros energijos kiekio priskaičiavimą. Pagal šiuo metu galiojantį RST vidaus reglamentą, kliento elektros apskaitos prietaisas privalo būti patikrintas ir nurašytas rodmuo vieną kartą per metus. Tačiau dėl didelio darbo krūvio, patikrinimas ir rodmenų nurašymas vyksta daug rečiau nei nustatyta ir dėl to, atliekant permokėto kiekio perskaičiavimą, dažnai tenka sugrąžinti didesnius priskaičiavimus nei už metus, nes vidurkinis elektros energijos suvartojimas sumažėjo nuo paskutinio perskaičiavimo ar patikrinimo.

RST, kuriant naują Bilingą, permokėto kiekio grąžinimas nebuvo įvertintas. Tuo atveju, kai verslo klientas vėluodavo apmokėti pateiktą PVM sąskaitą faktūrą, buvo priskaičiuojami 0,04 proc. dydžio delspinigiai. Perskaičiuojant permokėtą kiekį, Bilingas nustornuoja visus esamus kredito dokumentus ir „chaotiškai“ perdengia debeto dokumentus. Dėl šios priežasties, formuojant sąskaitą, formuojami delspinigių perskaičiavimai už praeitą laikotarpį, priskaičiuojant „mistiškas“ sumas.

Debeto dokumentų padengimai

Apsk. laik.	Oper. data	Suma	Rankinis	Str.
2008-05	2008-06-02	61.509,24	☐	☒
2008-05	2008-06-02	136.131,83	☐	☒
2008-05	2008-06-02	3.344,34	☐	☒
2008-11	2008-11-12	200.985,41	☐	☐
			☐	☐

Kredito dokumentas

Apsk. laik.: 2007-09 Kredito dokumentai...

Lėšų gav. data: 2007-09-19

Dokumento tipas: Pavedimas

Suma: 148.082,37

39 pav. „Chaotiško“ debeto dokumentų padengimų pavyzdys.

Dėl šių priežasčių atsiskaitymo pagal apskaičiuotą vidurkį nemėgstamas nei klientų, nei RST darbuotojų.

Automatizuota rodmenų nurašymo sistema yra labai patogi klientams, tačiau jos diegimas ir priežiūra yra labai brangūs, todėl plačiai nenaudojamas. RST kiekvienais metais analizuoja verslo įmonių elektros energijos sunaudojimą viename objekte ir nustato prijungimo prie automatizuotos rodmenų nuskaitymo sistemos galimybę ir poreikį. Vienos apskaitos prijungimas prie minėtos sistemos kainuoja apie 12 tūkstančių litų. Šia paslauga naudojami tik kelios dešimtys ypač stambių klientų. Tuo tarpu kai kurios įmonės pageidauja prijungti apskaitas prie automatizuotos rodmenų nuskaitymo sistemos ir pačios finansuoja šios paslaugos įdiegimą.

PVM sąskaitų faktūrų pateikimas. Pagal elektros apskaitos prietaiso rodmenis, gautus aukščiau išvardintais būdais, klientams pateikiama PVM sąskaita faktūra. Jos pateikimas vyksta tradiciniu būdu, t.y. siunčiama paštu. Klientas, prisijungęs prie „Mano elektra“ gali peržiūrėti ir eksportuoti PVM sąskaitos duomenis bei jos išplėstinę skaičiuotę. Tačiau RST kol kas neteikia elektroninių sąskaitų klientams.

RST, nusprendus teikti e. sąskaitas verslo klientams, susidūrė su teisine problema bei turimos informacinės sistemos galimybėmis bei duomenų apsaugos problemomis.

E. sąskaitų pateikimas verslo klientams taip galimas per e. bankininkystę su galimybe ją iškarto pateikti PC Banking sistemoje. RST administracija mano, kad pigiausias ir patikimiausias PVM sąskaitų faktūrų pateikimo būdas yra PVM sąskaitų faktūrų išrašymas bei pateikimas elektroniniu būdu. RST informacinių technologijų skyrius parengė e. sąskaitų koncepciją bei nurodė, kokius dar veiksmus reikia atlikti, kad teisiškai būtų galima teikti e. sąskaitas, išsaugant jų vientisumą ir autentiškumą.

RST finansinė apskaita yra skirstoma į regionus. Kiekvienas regionas turi savąją atsiskaitomąją sąskaitą, į kurią suplaukia verslo klientų atsiskaitymai už sunaudotą elektros energiją. Pavyzdžiui, Vilniaus regiono klientai turi atsiskaityti tik į SEB banko sąskaitą, Utenos regiono – į Nordea. Tai yra didelis RST finansinės apskaitos trūkumas, nes, įgyvendinant e. atsiskaitymų integravimą į portalą, BankLink sistema gali naudotis tik Vilniaus regiono verslo klientai, turintys sąskaitą ir pasirašę e. paslaugų tiekimo sutartį AB SEB banke (žr. 40 pav.).

Sąskaitos apmokėjimas jungiantis prie elektroninės bankininkystės

Banko pasirinkimas:

- ☒ SEB Vilniaus bankas
- ☐ HANSABANKAS
- ☐ DnB NORD bankas

Sąskaitos nr.	VEE Nr. 102748
Sąskaitos data	2008-10-31
Mokėjimo paskirtis	Už suvartotą elektros energiją per 10 mėn.
Priskaičiuota suma	26,36 Lt

Apmokėti

40 pav. Sąskaitos už elektrą apmokėjimas per AB SEB banko Banklink sistemą.

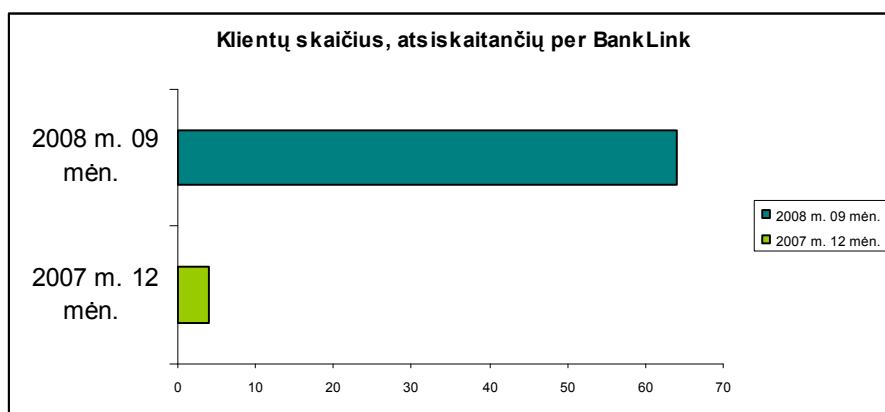
RST Vilniaus regione yra 10909 verslo klientų. Verslo klientas, prisijungęs prie RST savitarnos svetainės „Mano elektra“, gali peržiūrėti išrašytos PVM sąskaitos faktūros duomenis ir apmokėti ją per BankLink sistemą. Tuo atveju, jei klientas dalinai ar visai neapmokėjo prieš tai pateiktos sąskaitos,

bandant apmokėti einamąją sąskaitą per BankLink, jam bus pateikta visų neapmokėtų sąskaitų suma.

Įmonės pavadinimas	PIENINKYSTĖS KOOPERATYVAS "ŽALMARGĖ"							
Įmonės kodas	178301073							
Vartotojo kodas	170458							
Paskutinių 12 mėnesių informacija								
Apmokėti								
Sąskaitos data	Iš viso priskaičiuota Lt	PVM 18% Lt	Iš viso Lt	Delspinigiai Lt	Mokėtina suma Lt	Sąskaitos duomenys	Skaičiuotės duomenys	Būsena
2008.10.31	18,94	3,41	22,35	0,01	22,36	Detaliau	Detaliau	Neapmokėta
2008.09.30	29,35	5,28	34,63	0,02	34,65	Detaliau	Detaliau	Dalinai

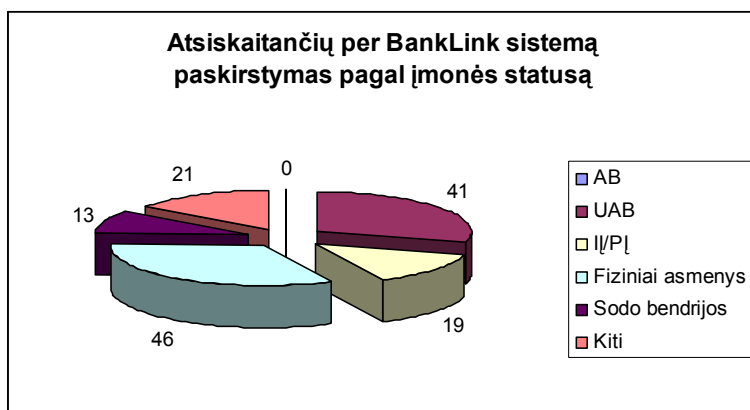
41 pav. Savitarnos svetainėje „Mano elektra“ sąskaitų duomenų pateikimas ir apmokėjimas.

42 pav. pateikiami atsiskaitymų per BankLink sistemą statistiniai duomenys: 2007 m. 12 mėn. buvo tik 4 klientai iš 10909, kurie pageidavo atsiskaityti per BankLink sistemą. 2008 m. šis skaičius išaugo iki 64 klientų.

42 pav. RST klientų, atsiskaitančių per BankLink sistemą, statistiniai duomenys.

Kadangi RST klientų aptarnavimo skyrius yra atsakingas už klientų aptarnavimo kanalus ir atsiskaitymo galimybių tobulinimą, jis susirūpino, kad per mažai klientų naudojami BankLink sistemos galimybės ir atliko telefoninę apklausą, kurios metu buvo apklausti apie 500 verslo klientų, esančių Vilniaus regione. Paaiškėjo, kad BankLink sistemos paslauga yra naudinga individualioms ar personalinėms įmonėms, fiziniams asmenims, užsiimantiems komercine ar ūkine veikla, mažoms uždarosioms akcinėms bendrovėms.

43 pav. Atsiskaitančių per Banklink sistemą pasiskirstymas pagal įmonių statusą.

E. sąskaitų RST klientams pateikimo galimybės. RST klientai, kaip ir daugelis interneto vartotojų, pageidauja gauti kuo daugiau paslaugų elektroniniu būdu. Viena iš šių paslaugų būtų elektroninių PVM sąskaitų gavimas. 2007 m. pradžioje RST buvo sudaryta darbo grupė, kuri analizavo galimybę pateikinti e. sąskaitas įmonės portale „Mano elektra“ (žr. 2 priedą).

Tačiau tam, kad RST galėtų savo klientams pateikti e. sąskaitas, reikia pertvarkyti esamą informacinę sistemą, kad joje formuojamos e. sąskaitos atitiktų teisės aktų keliamus reikalavimus:

- išrašytos PVM sąskaitos turi būti saugomos 10 metų, o tai reiškia, kad RST turi turėti pakankamai galingą duomenų saugojimo elektroninį archyvą;
- turi būti užtikrintas e. sąskaitų vientisumas ir saugumas.

Tuo tarpu tokios bendrovės kaip TEO LT, AB ir UAB „Omnitel“ jau išrašo ir teikia savo klientams e. sąskaitas. UAB „Omnitel“ per keletą mėnesių planuoja visiškai atsisakyti popierinių sąskaitų ir pakeisti jas elektroninėmis. Perėjimo prie e. sąskaitų procesą „Omnitel“ planuoja baigti 2009 metų pabaigoje.

E. sąskaitų pateikimas yra labai didelis žingsnis link skaitmeninės visuomenės. Tačiau vien e. sąskaitų pateikimo neužtenka, nes įmonės privalo užtikrinti atitinkamą e. sąskaitų išrašymą, jų saugumo ir vientisumo išsaugojimą. Pagal Valstybinės mokesčio inspekcijos 2008 m. atliktą tyrimą, 23 proc. respondentų pageidautų gauti e. sąskaitas faktūras, 43 proc. respondentų net nežino apie galimybę gauti ir išrašyti e. sąskaitas faktūras. Tai reiškia, kad Lietuvos verslo įmonės dar nėra pilnai pasiruošusios integruotis ir perkelti veiklos procesus į e. erdvę.

2005 m. „Price Waterhouse Coopers“ atliko tarptautinį tyrimą „e-Invoicing and e-Archiving – taking the next step“. Tyrimo metu buvo apklaustos 10 valstybių narių tarptautinės kompanijos iš, kurių metinė apyvarta mažiausiai 100 mln. eurų ir kurios dėl savo veiklos specifikos privalo išrašinėti daug PVM sąskaitų faktūrų. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad 36 proc. įmonių jau naudoja

elektronines PVM sąskaitas faktūras, 20 proc. šiuo metu diegia, o 29 proc. planuoja tai padaryti artimiausiu metu. Taip pat nustatyta, kad pagrindiniai elektroninių PVM sąskaitų faktūrų ir elektroninio archyvavimo privalumai yra padidėjęs efektyvumas (71 proc.), sąnaudų mažinimas (61 proc.), greitesni mokėjimai (38 proc.) ir ginčų dėl PVM sąskaitų faktūrų sumažėjimas (21 proc.).

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Atsiradus galimybei verslo įmonėms atsiskaityti elektroniniu būdu, e. atsiskaitymų sistemos pakankamai greitai buvo pripažintos ir integruotos į verslo įmonių finansinės veiklos procesus.
2. Atliekant vietinius pavedimus, naudojantis e. atsiskaitymų sistemomis, verslo įmonės retai arba visai nesusiduria su suderinamumo ar kitomis problemomis. Tuo tarpu atliekant tarptautinius pavedimus, naudojant e. atsiskaitymų būdus, verslo įmonės susiduria su „tarpsieninėmis“ problemomis: ES šalių tarptautiniais finansiniais atsiskaitymais, įskaitant e. atsiskaitymus, standartizacijos problemomis bei vienodos kompiuterinės atsiskaitymų sistemos naudojimo ir palaikymo (protokoliai, architektūra, saugumas).
3. Eurosistemos užduotys yra sukurti Bendrą mokėjimo sistemą (SEPA) ir suteikti visoms ES šalims e. atsiskaitymų galimybes lygiomis teisėmis, nesusiduriant su „tarpsieninėmis“ problemomis bei skatinti finansines paslaugas teikiančių institucijų konkurenciją.
4. Lietuvos komerciniai bankai (Swedbank, AB SEB bankas, Nordea bankas, AB Šiaulių bankas, AB Snoras bankas, Parex bankas) 2007 m. pasirašė SEPA pervedimų susitarimą ir nuo 2008 m. sausio mėn. teikia SEPA paslaugas.
5. SEPA projekto įgyvendinimas turi būti užbaigtas 2010 m.: iki to laiko visų ES šalių bankai turi būti pasiruošę priimti SEPA kredito pervedimus. SEPA projektas bus laikomas įgyvendintu, kai 90 proc. visų atliekamų pavedimų bus atlikti, naudojantis SEPA paslaugomis.
6. Viešajame sektoriuje SEPA galėtų būti naudojama kaip e. valdžios skatinimo priemonė, kuri padėtų padaryti viešųjų paslaugų tiekimą dar veiksmingesniu.
7. Šiuo metu SEPA naudoja apie 5 proc. verslo įmonių, kurios nurodė, kad pagrindiniai SEPA pranašumai prieš įprastus pervedimus yra komisinio mokesčio sumažėjimas, pervedimo operacijos trukmės sumažėjimas ir maža pervedimo atmetimo tikimybė.
8. Tyrimo metu nustatyta, kad tarptautinius atsiskaitymus atlieka apie 90 proc. verslo klientų. Iš jų 80 proc. atsiskaitymų atlieka elektroniniu būdu. Tai nurodo spartų verslo procesų integravimą į e. erdvę.
9. Tyrimo metu nustatyta, kad tarptautinių e. atsiskaitymų „tarpsieninės“ problemos egzistuoja: pagrindinės yra – didelis komisinis mokestis ir ilgai trunkanti operacija.
10. Eksperimentinio tyrimo ir statistinių duomenų analizės metu nustatyta, kad tiesioginio debeto paslauga verslo įmonių finansinėje veikloje mažai naudojama. Nustatyta, kad pagrindinė priežastis yra pasipriešinimas novatoriškam požiūriui patikėti atsiskaitymo tvarkymą tretiesiems asmenims.

11. Sujungus pridėtinę vertę sukuriančias paslaugas su SEPA mokėjimo priemonėmis, visam ūkiui sukuriamas didelis taupymo potencialas, nes nereikia tvarkyti popierinių dokumentų ir pereinama prie automatizuoto nenutrūkstamo duomenų apdorojimo

12. Dėl veiksmingesnės ir konkurencingesnės mokėjimų rinkos, įdiegus SEPA, ES ekonomika sutaupytų apie 28 mlrd. EUR per metus.

Pasiūlymai:

1. Lietuvos komerciniai bankai turi aktyviau siūlyti bei informuoti savo klientus apie SEPA paslaugas bei galimybes, kad iki 2010 m. pasiektų nustatytų rezultatų (90 proc. atliekamų pervedimų atliekami per SEPA).

2. Lietuvos bankų asociacija turi skatinti komercinius bankus, iki šiol nepasirašiusius SEPA kredito pervedimo susitarimą, SEPA projekto diegimą savo veikloje. Visiems klientams, nepriklausomai kuriame banke jie turi atsiskaitomąją sąskaitą, turi būti suteiktos lygios teisės ir galimybės naudotis SEPA paslaugomis.

3. Verslo įmonės, naudojantys SEPA paslaugas finansinėje veikloje, turi netiesiogiai veikti komercinių bankų konkurenciją, nes SEPA suteikia lygias teises klientams nepriklausomai nuo šalies ar banko.

4. Atsiskaitymai verslo įmonių finansinėje veikloje turi būti 100 proc. integruoti į e. erdvę, nes tai skatina integravimą į ES ir e. bankininkystės ar kitų e. atsiskaitymų sistemų konkurenciją, kuri savo ruožtu veikia kaštų mažinimą (komisinio mokesčio mažinimas), šių sistemų tobulinimą, orientaciją į klientą ir aptarnavimo gerinimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. **Балабанов И.** Электронная коммерция. - Санкт-Петербург: Питер, 2001. – p. 335-336.
2. **Buračas A.** Internetinė finansų ir investicijų informacija: enciklopedinis finansų ir ekonomikos žinynas, - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
3. **Petrauskas R., Čėsna R., Štītis D.** Tarptautiniai elektroninės komercijos teisinio reguliavimo principai. Mykolo Romerio universitetas.
4. **Sodžiutė L., Sūdžius V.** Elektroninė komercija. Vilnius: Kronta, 2003. - 8-22 p., 29-38 p.
5. **Sodžiutė L., Sūdžius V.** Elektroninis verslas: pardavimas ir finansinės priemonės. - Vilnius: Kronta, 2006. - 58-101 p.
6. **Stanevičius V., Sūdžius V.** Elektroninės komercijos studija. Vilnius, 2005.
7. **Šatas J.** Tarptautiniai atsiskaitymai. – Vilnius: Eugrimas, 2006. - 224-258 p.
8. **Vaškelaitis V.** Pinigianiai atsiskaitymai: teorija ir praktika.–Vilnius: Eugrimas, 2001.– 433 p.
9. **Boncanovska V. ir etc.** Promoting E-Commerce in Developing Countries. 2007. /www.diplomacy.edu/.
10. **Burr W.** Wie Informationstechnik die Bankorganisation verandern koonte. – Bank und Markt, 1996. – 28-31 p.
11. **Civilika M.** Elektroniniai atsiskaitymai. Magistro darbas, Vilniaus universitetas. 2002 Vilnius.
12. **Jahankhami H.** Evaluation of cyber legislations: trading in the global cyber village. Int. J. Electronic Security and Digital Forensics, Vol. 1, No. 1, 2006. - 1-11 p.
13. **Janavičiūtė A.** Elektroninio verslo modeliai. 2007. Mokomoji medžiaga.
14. **Ye* G. and Keesling G.** E-finance: the CCMP model. In.J.Business Performance Management, Vol. 8, No. 1, 2006. - 26-38 p..
15. **Levišauskaitė K., Rakevičienė J.** Elektroninė bankininkystė Lietuvoje: plėtros tendencijos ir problemos, Pinigų studijos 2004, Apžvalginiai straipsniai. – 94-107 p.
16. **Malhorta R., Malhorta D.K.** The impact of internet and e-commerce on the evolving business models in the financial services industry. Int. J. Electronic Business, Vol. 4, No. 1, 2006. - 56-82 p.
17. **Mantel B., McHugh T.** Competition and Innovation in the Consumer e-Payments Market? Considering the Demand, Supply, and Public Policy Issues, 2001. – EPS-2001-4.
18. **Martinaitytė E., Keleras A. ir kt.** Lietuvos centrinis bankas: Finansų sektoriaus plėtotės strategija, 2007.

19. **Napier, Rivers & etc.** Creating a Winning E-Business. Exploiting e-business advantages, 2005. - 52-65 p.
20. **Papaefstathiou I., Manifavas Ch.** Evaluation of micropayment transaction costs. In J. of Electronic Commerce Research, VOL. 5, NO.2, 2004. - 99-113 p.
21. **Pyn, Soo Ch. & etc.** Internet banking in the U.S., Japan and Europe, 2002. – 29-40 p.
22. **Pošiūnas G.** Centrinio banko vaidmens, reglamentuojant mokėjimų ir vertybinių popierių atsiskaitymų sistemas, teisiniai aspektai, 2002. – 42-54 p.
23. **Rudžionienė K.** Informacijos vartotojų poreikių poveikis pasirinkti įmonės finansinės apskaitos politiką. Ekonomika, 2004. – 1-12 p. – ISSN 1392 – 1258.
24. **Smith A. D.**, Exploring security and comfort issues associated with online banking. Int. J. Electronic Finance, Vol. 1, No. 1, 2006. - 18-47 p.
25. **E-Payments in Europe – the Eurosystem’s perspective.** European Central Bank. 2002.
26. **EU Monitor:** Financial Market Special, Deutsche Bank Research// Oficialusis leidinys Nr.27. 2005. - 16-17 p.
27. **Metinis informacijos visuomenės 2007 pranešimas**// <http://ec.europa.eu/i2010/> [žiūrėta 2007 03 03].
28. 1999 m. spalio 28 d. Lietuvos Respublikos **Mokėjimų įstatymas** Nr. VIII-1370, Žin., 2003, Nr. 61-2753.
29. 2000 m. liepos 11 d. Lietuvos Respublikos **Elektroninio parašo įstatymas** Nr. VIII-1822, Žin. 2000, Nr. 61-1827.
30. 2003 m. birželio 5 d. Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymo pakeitimas Nr. IX-1596, Žin. 1999, Nr. 97-2775.
31. 2003 m. gruodžio 18 d. Lietuvos Respublikos **Buhalterinės apskaitos įstatymo pakeitimas** Nr. IX-1914, Žin. 2003 Nr. 61-2771.
32. 2004 m. balandžio 30 d. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos finansų ministerijos viršininko įsakymas „**Dėl elektroninėmis priemonėmis išrašomų ir/ar gaunamų pridėtinės vertės mokesčio sąskaitų faktūrų naudojimo taisyklių patvirtinimo**“ Nr. VA-82, Žin. 2004, Nr. 75-2618.
33. 2007 m. lapkričio 21 d. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos finansų ministerijos viršininko įsakymas „**Dėl elektroninėmis priemonėmis išrašomų ir/ar gaunamų pridėtinės vertės mokesčio sąskaitų faktūrų naudojimo taisyklių patvirtinimo**“ pakeitimo Nr. VA-73, Žin. 2007, Nr. 123-5059.
34. **Association of Latvian commercial banks.** SEPA implementation Plan in the banking Sector of Latvia (Version 1.0) Riga, 2008. – 1-20 p.
URL: http://eng.bankasoc.lv/Association/SEPA%20LV_eng_2008 [žiūrėta 2008 09 29].

35. **Bankų statistikos 2007 metraštis.** Lietuvos bankas, 2008. – 27-33 p. – ISSN 1392-687X.
36. **Europos centrinis bankas.** ECB, ECBS ir Eurosistema.
URL: <http://www.ecb.eu/ecb/orga/ecsb/html/index.lt.html> [žiūrėta 2008 04 23].
37. **Europos centrinis bankas.** Bendra mokėjimų eurais erdvė (SEPA): integruota mažmeninių mokėjimų rinka. 2006.
URL: www.ecb.int/pub/pdf/other/sepa_brochure_2006lt.pdf [žiūrėta 2008 09 21].
38. **Europos centrinis bankas.** Nuomonės, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2008, C216/1.
39. **Eurostat statistinė informacija.** E-Commerce via Internet.
URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid.....=PORTAL [žiūrėta 2008 05 23].
40. **Lietuvos banko informacija apie vieningą mokėjimo eurais erdvę.**
URL: <http://www.lb.lt/search/print.asp?act=P&SearchString=&x=44&y=12> [žiūrėta 2008 03 21].
41. **Lietuvos banko 2007 metų ataskaita.** Vilnius: Lietuvos centrinis bankas, 2008. – 54-62 p.
42. **Lietuvos centrinis bankas.** Elektroniniai pinigai Europos Sąjungoje.
URL: <http://www.lb.lt> [žiūrėta 2008 05 11].
43. **Statistikos departamentas.** Informacinės technologijos Lietuvoje 2007. – Information technologies in Lithuania. Vilnius. 2007. – 37-123 p.
URL: www.infobalt.lt/docs/Informacines_technologijos_Lietuvoje_2007.pdf [žiūrėta 2008 09 24].
44. **i2010, Annual Information Society Report 2007,** a European Information Society for Growth and Employment, 395 Vol. 1,2,3, March 2007.
45. 1987-12-08 **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/12/EB**// Oficialusis leidinys Nr. 275, 2000-10-27, 37 p.
46. 1987-12-08 **Europos Komisijos rekomendacija 87/598EEB**// Oficialusis leidinys Nr. 365, 1987-12-24, 72 p.
URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31987H0598:EN:HTML> [žiūrėta 2008 05 08];
47. 1988 m. lapkričio 17 d. **Europos Komisijos rekomendacija 88/590EEB** Oficialusis leidinys Nr. 317, 1988-11-24, 55 p.
URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31988H0590:EN:HTML> [žiūrėta 2008 04 30].
48. 1997 m. sausio 27 d. **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/5/EB** Oficialusis leidinys Nr. 43, 1997-02-14, 25 p. URL:
http://www.justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=44&zurnalas=2&tem=TEIS%C4%96S%20AKTAI&zur_id=3 [žiūrėta 2008 10 26].
49. 1998 m. gegužės 19 d. **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/26/EB** Oficialusis

leidinys Nr. 166, 1998 6 11, 45 p.

50. 2001-05-19 **Europos Parlamento ir Tarybos regl. 2560/2001** Oficialusis leidinys Nr. 344, 2001-12-28, 13 p.

URL:http://ec.europa.eu/internal_market/payments/docs/reg-2001-2560/impact_en.pdf [žiūrėta 2008 06 30].

51. 1997-07-30 **Europos Komisijos rekomendacija 97/489/EB** Oficialusis leidinys Nr. 208, 1997 08 02, p. 52;

URL:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997H0489:EN:HTML> [žiūrėta 2008 04 19].

52. 2000m. rugsėjo 18 d. **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/46/EB** Oficialusis leidinys Nr. 275, 2000 10 27.

URL:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0028:LT:HTML> [žiūrėta 2008 02 21].

53. 2007 m. spalio 31 d. **Komisijos sprendimas dėl Elektroninių sąskaitų faktūrų ekspertų grupės steigimo 2007/717/EB**. Oficialusis leidinys L 289, 2007 11 07, 38-44 p.

54. 2007 m. lapkričio 13 d. **Europos Komisijos rekomendacija 2007/64/EB** Oficialusis leidinys Nr. 319, 2007-12-05, p. 1.

URL:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:319:0001:01:LT:HTML> [žiūrėta 2008 09 10].

55. 2007 m. gruodžio 13 d. **Lisabonos sutartis**.

URL:http://europa.eu/lisbon_treaty/index_lt.htm [žiūrėta 2008 10 13].

56. **Europos Sąjungos taryba** URL:<http://europa.eu/institutions/inst/council/index.lt.html> [žiūrėta 2008 09 15].

57. **Ryšio reguliavimo tarnyba**.

http://www.rtt.lt/go.php/lit/RRT_skelbia_elektroniniu_rysiu_rinkos_20/569?PHPSESSID=4ec3a0705fd777fd19e010b227c02388/ [žiūrėta 2008 03 17];

58. **Lietuvos centrinio banko informacija**. URL:<http://www.lb.lt/lt/statistika/index.htm> (e.bankininkyste) [žiūrėta 2008 09 05]

59. **Lietuvos bankų asociacijos statistinė informacija**.

URL:<http://www.lba.lt/index.php/lt/30752> [žiūrėta 2008 10 15].

60. AB SEB banko internetinis puslapis. URL: <http://www.seb.lt/> [žiūrėta 2008 10 15].

61. **Swedbank internetinis puslapis**. URL: <http://www.swedbank.lt> [žiūrėta 2008 10 15].

62. **Akcinės bendrovė Rytų skirstomųjų tinklų internetinis puslapis**. URL: <http://www.rst.lt> [žiūrėta 2008 08 30].

ANOTACIJA

Klusovskienė Ž. Finansinių e. atsiskaitymų verslo įmonių finansinėje veikloje/ Elektroninio verslo vadybos magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. dr. D. Dzemydienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2008. - 65 p.

Anotacija

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas finansinių e. atsiskaitymų poreikis ir galimybės verslo įmonių finansinės veiklos procesuose bei pateikti pasiūlymai, kaip efektyviau ir aktyviau integruoti SEPA paslaugas į verslo įmonių veiklos procesus, atsiskaitant elektroniniu būdu už suteiktas paslaugas ir įsigytas prekes. Pirmoje dalyje teoriniu aspektu tiriamos finansinės e. atsiskaitymo sistemos ir priemonės, atskleidžiamos atliekamų finansinių e. atsiskaitymų problemos. Antroje dalyje nagrinėjami finansinių e. atsiskaitymų būdai ir struktūros kūrimo reikalavimai: bendros mokėjimo erdvės ES šalyse paskirtis ir funkcijos. Trečioje dalyje aptariama atlikta apklausa bei jos gauti rezultatai, kuri buvo pateikta akcinės bendrovės Rytų skirstomųjų tinklų aptarnaujamiems verslo įmonėms. Taip pat šioje dalyje pateikiama statistinių duomenų, susijusių su finansiniais e. atsiskaitymais, analizė.

ABSTRACT

Klusovskienė Ž. Financial E-payments in Financial Activities of Business Enterprises / final master thesis on e-business management. Scientific adviser Prof. Dr. D. Dzemydienė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Finance Management, 2008. - 65 p.

Abstract

The final master thesis analyses the need of and opportunities for financial e-payments in the processes of financial activities of business enterprises, as well as suggests how to integrate SEPA services into operating processes of business enterprises more efficiently and actively through e-payments for delivered services and goods. The first part deals with the theoretical aspects of financial e-payment systems and instruments and presents the problems related to financial e-payments. The second part provides an analysis of ways of financial e-payments and the specifications for development of a framework: the purpose and the functions of the single payment area in EU

countries. The third part is dedicated to the survey of business enterprises which are customers of the stock company *Rytų Skirstomieji Tinklai* and its results. This part also gives an analysis of statistical data related to financial e-payments.

SANTRAUKA

Magistrinio darbo tema – Finansiniai e. atsiskaitymai verslo įmonių finansinėje veikloje.

Darbo tikslas – išanalizuoti verslo įmonių finansinius atsiskaitymus bei pateikti rekomendacijas dėl vieningos atsiskaitymo sistemos ES šalyse.

Informacinių technologijų augimo tendencija bei rinkos konkurencija priverčia verslo įmones keisti savo vidinius procesus, pritaikant šiuolaikiškas skaitmenines galimybes. Finansinių e. atsiskaitymų verslo įmonių finansinėje veikloje perkėlimas į e. erdvę yra labai svarbus žingsnis, skatinant skaitmeninės ir konkurencingos ekonomikos vystymąsi.

ES nagrinėdama problemas, susijusias su e. atsiskaitymais, siūlo nemažai sprendimų kaip išvengti ir išspręsti šias problemas. Vienas iš tokių sprendimų yra vieningos mokėjimo erdvės sukūrimas ES šalyse, kuri vykdoma trimis etapais: sukūrimo, įgyvendinimo, prijungimo. Prijungimo etapas turi pasibaigti 2010 m. 12 mėnesį. Iki to laiko visos ES šalys privalo užtikrinti vieningos mokėjimo sistemos naudojimą, atliekant kaip vietinius taip ir tarptautinius pavedimus. Šios sistemos tikslas yra išspręsti „tarpsienines“ ES šalių problemas, susijusias su finansiniais atsiskaitymais – kad elektroniniai mokėjimai ES, t.y. mokėjimai kredito ir debeto kortelėmis, kredito pavedimai, mokėjimas tiesioginio debeto būdu ar kitaip būtų tokie pat paprasti, pigūs ir saugūs, kokie šiandien yra mokėjimai vienoje valstybėje narėje.

„Tarpsieninės“ finansinių atsiskaitymų problemos stabdo ekonomikos vystymą konkurencingomis sąlygomis. Atliekant tarptautinius atsiskaitymus, ES šalių verslo įmonės susiduria su eile problemų: kompiuterinių sistemų architektūros nesuderinamumo, pavedimų atmetimų, didelio komisinio mokesčio.

SEPA projektas Lietuvoje pradėtas diegti 2008 m. sausio 28 d. Jau dabar Lietuvos komercinių bankų e. bankininkystės naudotojai gali naudotis SEPA paslaugomis. SEPA privalumai prieš įprastus tarptautinius pavedimus yra akivaizdūs: sumažėjo operacijos komisinis mokestis, sutrumpėjo pavedimo atlikimo laikotarpis, retai pasitaiko pavedimo atmetimai.

Sukūrus ir įgyvendinus SEPA, ES ekonomika sutaupytų apie 28 mlrd. EUR per metus, būtų paspartintą komercinių bankų konkurencija ES šalyje, kas sumažintų komisines išlaidas, kurios per metus sudaro nuo 34 iki 252 EUR.

Šiuo metu SEPA paslaugas Lietuvoje naudoja tik apie 5 proc. verslo įmonių. Toks mažas naudotojų skaičius yra dėl to, kad SEPA galimybių ir naudos informacija yra mažai paviešinta. Su e. atsiskaitymais yra susiję ir e. sąskaitų pateikimas verslo įmonių klientams. E. sąskaitų pateikimas yra labai didelis ir svarbus žingsnis link informacinės visuomenės, įgyvendinant komunikatą „i2010 – Europos informacinė visuomenė augimui ir užimtumui skatinti“.

SUMMARY

The topic of the master thesis: Financial E-payments in Financial Activities of Business Enterprises.

The aim of the thesis: to analyse the financial payments of business enterprises and to provide recommendations on a single payment system in EU countries.

The trends in the area of IT growth and market competition make enterprises change their internal processes and make use of contemporary digital instruments. Shift of financial e-payments into the cyberspace in financial activities of business enterprises is a very important move stimulating the development of digital and competitive economy.

Dealing with issues related to e-payments, EU offers a number of solutions how to prevent and to solve the problems. One of the solutions is a three-stage creation of a single payment area in EU countries: development, implementation and connection. The stage of connection must be completed by December 2010. By then all EU countries must ensure use of the single payment system both for local and international transfers. The goal of such system is to solve the problems of EU countries related to cross-border financial payments, so that e-payments in EU, i.e. payments by credit and debit cards, credit transfers, direct debit payments, etc., would be as easy, cheap and safe as the payments within borders of one member state are today.

The problems of cross-border financial payments impede economic development on competitive conditions. Business enterprises of EU countries encounter a number of problems related to international transfers: incompatible architecture of computer systems, rejected transfers and high fees.

Lithuania started implementing the SEPA project on 28 January 2008. SEPA services are already available to users of e-banking services of Lithuanian commercial banks. SEPA has obvious advantages compared to the usual international transfers: lower fees, shorter delay periods and fewer rejected transfers.

The development and implementation of SEPA would help the EU economy to save about EUR 28 billion annually and would speed up competition among commercial banks in EU countries thus reducing the fees, which make up between EUR 34 and EUR 252 per year.

Currently, only 5% of enterprises use SEPA services in Lithuania. Users are few because the information about the capacity and the benefits of SEPA is not widely spread. E-invoices for customers of enterprises are also related to e-payments. E-invoices is a huge and important move towards the information society implementing the communication “i2010 – A European Information Society for Growth and Employment”.

1 PRIEDAS

FINANSINIAI ELEKTRONINIAI ATSISKAITYMAI VERSLO ĮMONIŲ FINANSINĖJE VEIKLOJE (ANKETINĖ APKLAUSA)

Eil. nr.	P	Klausimas	Atsakymai
1	☐	Jūsų įmonė	☒ AB ☐ UAB ☐ Individuali/personalinė
2	☐	Kiek Jūsų įmonėje darbuotojų?	☒ Nuo 1 iki 10 ☐ Nuo 11 iki 50 ☐ Nuo 51 iki 100 ☐ Daug nei 100
3	☐	Ar Jūsų įmonė turi einamąją atsiskaitomąją sąskaitą?	☐ Taip ☐ Ne
4	☐	Kokiu būdu Jūsų įmonė atlieka PVM sąskaitų faktūrų apmokėjimą už suteiktas komunalines paslaugas?	☐ Grynaus pinigais ☐ Internetu ☐ Tiesioginio debeto būdu ☐ Kitu būdu
5	☐	Kokiu būdu Jūsų įmonė atsiskaito pagal sąskaitas už prekes?	☐ Internetu ☐ Grynaus pinigais ☐ Kitu būdu
6	☐	Kuriomis e. bankininkystės paslaugomis naudojasi Jūsų įmonė, atliekant vietinius atsiskaitymus?	☐ Vietiniai pavieniai pervedimai ☐ PC Banking ☐ Tiesioginis debetas ☐ SEPA (vieninga mokėjimo sistema) ☐ Visai nesinaudoja
7	☐	Su kokiomis problemomis teko susidurti, atliekant vietinius atsiskaitymus?	☐ Didelis komisinis mokestis ☐ Dažnai pasitaiko p9avedimų atmetimai ☐ Retai pasitaiko pavedimų atmetimai ☐ E. atsiskaitymų sistemos dažnai neveikia ☐ Kitos priežastys

8	☐	Ar Jūsų įmonė atlieka tarptautinius atsiskaitymus?	☐ Taip ☐ Ne
9	☐	Jeigu 8 klausimą atsakėte	☐ Tarptautiniai pavedimai ☐ SEPA
10	☐	Atliekant tarptautinius atsiskaitymus ne per SEPA, su kokiomis problemomis teko susidurti?	☐ Didelis komisinis mokestis ☐ Dažnai pasitaiko pavedimo atmetimas ☐ Ilgai trunkanti operacija ☐ Kita ☐ Nesinaudojama SEPA
11	☐	Atliekant tarptautinius ar/ir vietinius pervedimus per SEPA, su kokiomis problemomis teko susidurti?	☐ Didelis komisinis mokestis ☐ Ilgai trunkanti operacija, atliekant tarptautinius mokėjimus ☐ Dažnai pasitaiko atsiskaitymo atmetimas ☐ Retai pasitaiko atsiskaitymo atmetimas ☐ Kitos priežastys
12	☐	Pažymėkite prašome SEPA privalumus prieš įprastus pervedimus	☐ Sumažėjo komisinis mokestis ☐ Pavedimo operacijos trukmė tapo trumpesnė ☐ Retai pasitaiko atsiskaitymo atmetimas ☐ Visai nepasitaiko atsiskaitymo atmetimas ☐ Nesinaudojome SEPA

2 PRIEDAS

PVM sąskaitų faktūrų patekimas savitarnos svetainėje „Mano elektra“

